

СПОРТ

Вай мехкара панкратионхой, дунен
яхъашка дакъа лаца кийчлуш ба

16

Газет арадувл 1923-ча шера
майтсела бетга 1-ча дийнахъа денз

1973-ча шера
«Сердало»
газета
«Сийлен хъарак»
яха орден
еннай

№42 (12719)
Лайчилла
буттг,
6 ди, 2025 шу

12+

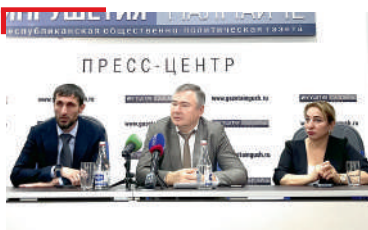
80
ПОБЕДА!
2025
ГОД ЗАЩИТНИКА
ОТЕЧЕСТВА

80-летие
Победы в Великой
Отечественной войне
1941-1945 годов

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ГІАЛГІАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

ПРЕСС-ЦЕНТР

ДАГАЛОАТТАМ

ГІалгІай миннаца
кулгалхочо лакха
мах оттабир дешара
проекта

4

ДЕЗА ДЕНОШ

Россе МЧС 35 шу
дизара хетаяь,
Майтлоам тІа байракх
йоаржайир

7

ЛОАРХІАМЕ КХЕТАЧЕ

Кулгалхошца
дагабалар дола
болхлой, Москверча
Ерригроссийски
кхетаче бахар

8

ДЕШАР

Гуйранарча проектий
ишкола болх
чакхбаьлар Магасерча
технопарке

12

НАЪХА ХЪАШТАШ

Газацара хъл
меттадоаладеш,
болх ба ГІажарий-Юрта
дІахьош

14

Дагабалар

ГІалгІайчен Кулгалхочун вІашагІкхетар хилар,
къоаной Кхела викалашца

3

Дешар Іалашдар

Кердача 15
автобуса дІоагІаш
дІаделар вай
Мехкадас

2

@gserdalo

vk.com/gserdalo

Дзен сердало

www.serdalo.ru

Мехкада: Россе кьамашта юкьера бувзам члоагбеш да, Путина белгалдаь керда денош

Курскенаькъан Ибрахим

Россе Президента Путин Владимира амар денна; дагалоаттама керда ши ди белгалдир вай ханорга юкье. Бекарга бетта 30-гIа ди Россе докка доацача, массахана укхаза даьхача кьамий Ди хургда, хIаьта тов бетта 8-гIа ди - Россе кьамий меттай Ди. Цу гIулакхо белгалду, кьамий культурашца, метташца дувзаденаш лоархIаме долга. «Сердалога» из хоам бир Мехкадаь, Паччахьалкхен зарбан болх лелабераша.

«ЛоархIаме, ханнахьа юкьедаькхка хIама да из. Вай боккхача мехка Россе дахаш долча кьамий культураш, истореш, оамалаш мел йIаьхий я белгалдеш да из, хIара кьаман Iадаташца лерхIам хила безилга хьаьхокхаш да», - яздыр вай Мехкадаш ший Телеграм оагIон тIа.

Мехка кулгалхочо теркалдир, вай мехка кьамий метташца, Iадаташца, культурашца йоккха терко лоаттаьлга. «Культуран оагIон политика хинна Iац из тахан, вай дерригаш вIашаозаш, вайна юкьера барт, безам чIоагIбеш дола хIама да из, цу гIулакхо ду вай низ болашагIа а», - аьлар Келаматанаькъан Махьмуд-Iаьлас.

Керда юкьедаьхача дагалоаттамцарча деношка гIолла; кхувш латташ йола кьона тIехье мохк, кьаман Iадаташ, мотт, ший культура лоархIаш хила езилга хьалхадохаш, ураоттае езилга кхетаду вай тахан. Ноахалашта юкье бувзам, барт хила беа, массахана вIаший тIера долаш, гIо де кийча долаш хила деза вай.

«Йоккхача Россе хIама тоадеш, вай дерригаш цьана хила дезилга белгалдеш, хургда Президента юкьедаькхка керда ши цIай», - белгалдир республикан хьалха латтача Келаматанаькъан Махьмуд-Iаьлас барт, безам, цьхоагIо, яь лорадеш даха дезилга теркалдеш.

Кьамий цхьоагIон Ди дездыр вай республике

Гаьгенаькъан Мартина

Кьамий цхьоагIон Денна хетаь йоккха кхетае дайхьар Магасерча Алане доазон тIа. Из хоам «Сердалога» цу моттигера бир.

Дукха адам дар из цIай дезде гулденнар, гуш дар берригаш дог айденна болга.

Бахархой даькьалбувцаш даьча кьамаьла юкье вай мехкадас Келаматанаькъан Махьмуд-Iаьлас белгалдир; моттигера, федеральни оагIонцара хьакимаш бахархой

хьал тоаде гIерташ кьаьхегаш болга. Тахан тайп-тайпарча кьамий эзараш кьонгаш латт, Даьхен моттиг лораеш. Мехка кулгалхочо теркалдир, вай цьана, вIаший оагIув хьаллоацаш мел долча хана, вай низа чIоагIа хургдолга.

«Тахан вай кьестадац метташ, кьамаш! ХIаране кхетаду, бIаьшерашка денз хьадаьхаш дола кьаман Iадаташ, оамалаш сага дайоахаргIоацилга. Вай массахана хьалха латта дезаш да; дикача, беркатеча хIаман тIехьа кьаьхегаш дIадаха дезаш да; яь, сий ло-

радеш. Республике, берригача мехка хIама тоадеш кьаьхегар да вай декхар. Цудухьа белгалду аз, укх беттара 4-гIа ди берригаш цьана хилара цIай долга! ВIаший барт, безам лорабеш, сийрда кхоане кхоллаш, хоза хIама теркалдеш, хьаллоацаш, воча гIулакхий никь тедаш даха деза вай дерригаш, тIаккха хургда вай вахар паргIата, беркате», - аьлар Мехкадас бахархошка.

Иллеш, халхараш дар цига. Шоай начIал гойташ «Росси» яха илии дIааьлар «Дека илии» яхача кхалнаьха тоабо, «Россе

гIулакха латт со» яхар дIааьлар кадетски корпусе дешаш бараша, иштта сцена тIа шоаш даьхьокхаш бар филармонера артисташ, тайп-тайпарча ишколшара дешархой.

Мехкарча пхьарий тоабо, Галай Адама кулгал деш, гойтам дIабихьар цига. Шоай кулгашца йоккха говзал йолча мехкахоша хьаьй дукха хIамаш яр гойташ хиннараш: сурташ, куцала лоаттау хIамаш, берий ловзоргаш, иштта кхьдараш а. Дукхача говзанчаша шоаша болх мишта дIаьхьу хьаьхекхар цига гулбеннарашка.

Кердача 15 автобуса дIоагIаш дIаделар вай Мехкадас

Курскенаькъан Ибрахим

Вай Мехкадас 15 кердача, ишколшата лаьрхIача автобусий дIоагIаш дIалуш; лоархIаме кхетае хилар мехка. Ишколшкарча автопаркай хьал тоадеш, федеральни программа гIолла кхачьар республике керда, дикагIа йола автобусаш. «Сердалога» из хоам бир мехкадаь зарбан болх лелабераша.

Эггара чIоагIагIа эшача моттигашка дIа-хьа йийкьар уж. Цу юкье я Наьсарера, Илдарха-ГIалий тIара, Шолжа-Шахьарера, ЖIайрахьара, Эбарга-Юртара, Йоккхача Ачалкхара, Дабе-Юртара ишколшаш. Иштта, кадетски корпуса, «Олимп» яхача ишкола, тайп-тайпара оагIонаш чулоацаш йолча лицейна, спортцара бувзам хьаллоацаш йолча ишкола кхачьар дукха сатийса керда автобусаш.

Вай мехкадас Келаматанаькъан Махьмуд-Iаьлас белгалда-

рах тарра, берий хьал аттачаьхьа даккхара, шин сменах дешаш дола гIулакх дIадаккхара тIехьа дIаьхьош болх ба из. Мехка Президент волча Путин Владимира, Россе Паччахьалкхено доккха гIо лоаттадарца из болх дIабахьа аьттув боал вай тахан», - белгалдир вай Мехкадас.

Тахан вайна массанена гуш

да, дешара оагIонцара хьал дика тоалуш доагIилга. 2019-ча шера денз «Дешар» яхача кьаман проекта гIолла 48 таханарча ханага хьежжа йола керда ишкол, 50 берий беш хьалнаьй мехка. Ишколшкарча автопаркашка 144 керда автобус хьачуйоалаьй. Керда, дика автобусаш хилар цIагIа

берашка хьежаш багIача даьга, наьнага а кIезигагIа саготдайташ да. МоллагIча яьхашка, кхетаченашка, олимпиадашка даьга лаца болхаш хилча; цIена, лерттIа болх беш йола автобус хилар лоархIаме да. Вай берий хьал аттачаьхьа даккхара тIехьа боаккхаш цьаькхка лоархIаме гIа ба из.

Къамаш цхъанкхетара Денца, бахархой даькъалабийцар Мехкадас

Аькхенаькъан Марем

Къамаш цхъанкхетара Денца, бахархой даькъалабувцаш къамалдир мехкадас Келаматананькъан Махьмуд-Иаьлас.

Республикан кулгалхочо белгалдир, Росси низ болаш хилар, цун чудоагIаш дукха къамаш хиларца, вIаший барт, бувзам хиларца дувзадена долга.

«Массахана вIаший тIаотташ, гIо деш хиларо моллагIча халача хIаманна духъальотта низ хилиятаб вай, яхь ца йохкаш укх ханага кхаьчад», - белгалдир вай Мехкадас.

Республикан кулгалхочо иштта теркалдир, вай къам доккха, дIаьхий истори долаш, ший никь тайп-тайпарча къамашцара барт лорабеш, нийсхо оттае хьожаш хьаденилга.

ГIалгIайчен Кулгалхочун вIашагIкхетар хилар, къоаной Кхела викалалашца

Аькхенаькъан Марем

Доакъашхоша дийцар вахара хаттараш кхоачашдарах, паччахьалкхен политика моттигашка лелаярах, Кхела доакъашхоша даькъа лоацаш хиларах.

Цига керттера дийца дош дар къоаной Кхело Иаьдала балха шоашкара даькъа юкь-едаьхаш хила дезилга. Мехкадас белгалдир, Кхел массаза санна лоархIаме моттиг дIалоацаш хилар мехка юкьарча вахаре, хIаьта цун балха говзал эшаш я культуран Iадаташ лорадара, юкьарлон барт чIоагIбара.

«Аз тIадиллача декхарех, къоаной даькъа лоацаш хургба, мохк дегIакхувлара кертте-

ра хаттараш кхоачашдеча. Уж даькъа лоацаш хургба хьехамаш деча, паччахьалкхен моттигашка болх вIашагIболлача, цига шоашта хетар хьалхадоккхаш, вахара бехктокхам чIоагIбара нахаца болх дIахьош», - аьлар ГIалгIайчен Кулгалхочо.

Иштта дийцар къоаной Кхела керттера декхараш. Кхетачен доакъашхоша белгалдир, юкьарлон цхьоагIо, барт хила безилга тайп-тайпарча наха юкье; иштта коммунални хьалех бола мах дIалуш хилара уж тIаьхьехар, лоархIамеча декхарах дола цхьа хаттар да. Ший доалахьардар законно дIадехача беса хьатIаьздаь, нийса леладеш хилар, иштта дезала гIулакха Iадаташ лорадар.

Теркама юкье дар наркоманеца дувзадена хаттар а. ЛаьрххIа болча хоамо яхачох, 2000 совгIа саг наркологически учете латт, хIаьта из хьалчоалханегIа да республике гIолла дар дIалаьрхIаца.

ЛаьрххIаца операце вай бIухой тахан даькъа лоацаш хилар дувцаш, мехка Кулгалхочо белгалдир, царна доагIаш дола лорий новкъостал даим лоаттадеш хилар.

«Аз могадир къоаной Кхела балха юкье дикагIа даькъа лацар. Царца лерхIам хиларо, цар вахара говзало таро лургья дезалашкара хьал аттача даккха, сихагIа кхоачамбоацараш гучадаьха, уж юстардахара шо-шоай боахамашка дIадахийта», - аьлар Келаматананькъан Махьмуд-Иаьлас.

Цул совгIа, гулбеннараша ладийгIар лораша, дешара даькъ тIарча, вахара даькъ тIарча викалалаша шоай балхатIа даьр дувцарга. Цу хIара даькъ тIа тахан дIахьош ба лаьрххIа вIашагIбелла болх, психологически, материальни новкъостал деш.

«Оаха барт бир, вай турпалхошта даим терко лоаттара дола декхараш кхоачашдергда, аьнна. Керттердар - хIара дезала хоалуш хила деза, шоаш паччахьалкхено хьаллоацаш хилар», - аьлар ГIалгIай Республикан Кулгалхочо.

Кхетаче чакхьоалаш, лаьрхIар цхьана дIахьоргбола болх вIашагIболла, каст-каста кхетаченаш дIакхяхьа, юкьарлон комиссеш хьакхолла, цу лостамах болх бергбола.

РФ Президентагара даькъалаювцаш дола каьхат дIаделар, бIухошта тIема ханашка гIо деш хиннача мехкахочунна

Гаьгенаькъан Марина

Шолжа-Шахьарерча хьакимаша РФ Президентагара, яьча денца даькъалаювцаш, каьхат дIаделар тIема бирсака шерашка моастагIа вохавеш лаьтгача бIухошта гIо деш хиннача Сайнарой Оарцхой Райшатага. «Сердалога» из хоам бир шахьара мэре зарбан болх лелабеча Батигананькъан Хьавас.

«95 шу дузача дийнахьа, хозача дешашца Райшат даькъалаювцаш каьхат да Россе Президентгара денар. Мэре болхлой баьхар из каьхат даьхаш, цунца багIа, къамалде. Райшата доккха баркал аьлар массанена ше дагай-охарах», - дийцар тха газетатага.

Администраце болхлоша а хьаллоац из гIулакх. Иразе, беркате, могаьмарша болаш бахалба Коталон ди гаргадоладара тIехьа гIо деш лаьтта вай къоаной.

1992-ча шера эттача хатара хетаяь кхетаче дIайихьар Юкьерча Ачалкхе

Газдананькъан Ахьмад

1992-ча шера гуйран бетта эттача доккхача, унзарча хатара хетаяь кхетаче дIахьош хилар, Юкьерча Ачалкхерча культуран ЦIагIа. Библиотекан болхлошца цхьана кийчбаьча балхо хьагойтар; цу хана, цхьаккха бехк боацаш, шоай даьй лаьтгашкара гIалгIай бохабеш эттар цхьаккха хана дицлургдоацаш долга.

«Культуран ЦIагIарча бераша гулбеннарашта кийчьаь хиннар йоккха, кIоарга чулоацам болаш программа яр. XX-ча бIаьшере лаьтгача политически репрессеша миллионаш адамий вахар халчаоттадарах дийцар кхетаче. Документальни, исбахьален оагIонцара болх бар бераша гойташ хиннар. 1992-ча ше-

рарча гуйран хана гIалгIашта, хIирашта юкье эттача хатарах дувцаш, уж денош къаман исторе цIаккха а дайлургдоацилга, бехк боаца адам шоаш мел Iодаьчох доаккхаш, тхьовра денз шоай даьй баьхача мехкара дохадеш, оттадаь доккха Iазап къаман вахаре Iаьржа, хала лар йита долга белгалдир. Вахар хаьдар дукхача наьха, тахан а дукха ба де доацаш байна, наха шоай мел бола низ Iобуллаш хьалдаь боахамаш сийнача алаца доагаш урагIахийтар. Из сурт адама дицлургдац», - дийцар «Сердалога» кхетаче дIахьош хиннараша.

Книжкай гойтам а бар цига кийчбаь - «Дагалоаттам болча, бIаргий хиш да». Шоай мехках доахаш, Iазап тIалоаттадаьча бIарчача къамий вахарах дувцар исторически, литературни

каьхаташа. 1992-ча шера вайна тIаэттар ма дарра гойташ дола каьхаташ дукха дар цига гулдаь.

Мел дукха ха мара ца яла-

рах, харцонца тIабена бала адамий дегашка бицлуц, байлуш а хилац. ВIалла а дIадовргдоацача шаькъаца кхеллача исторе Iудижад из!

Республикерча Оперштабо фийла хилар дех бахархошка

Газданаькъан Ахьмад

1992-ча шерарча ардара бетта этгача хатара 33 шу дизара хетаяь йолча, дукха адам гуллуча кхетаченашка фийла, лоралуш хилар дех бахархошка мехкарча Оперштабо. Фуй ца ховча хIамах кулг ца тохаш, наха юкье кхерам боаржабергболча хIамаех лоралуш, хила беза мехкахой.

«Нагахьа, адам гулден-нача моттиге цхьа тешам боаца саг, е хIама зийча, тешаме ца хета машин хуле, зулам даржар кхерам болаш хIама теркалдича, Iалаьмате чехка хоам бе беза Iаьдала болхлошка», - йоах Оперштабо боаржабьача хоама тIа.

Мехках бохабьача наьха мемориала, наIараш йийлла Ди да

Газданаькъан Ахьмад

1992-ча шера ардара бетта 30 дийнахьа этгача хатара юкье байнараш дагалоацаш дола ди да вай мехка. Цунга хьежжа, укх бетта 30-гIа ди мехках бохабьача наьха Мемориала наIараш хьайийлла Ди да. Цу дийнахьа музея наIараш, берригаш тIаэцаш, шерра йийлла латт.

«Мехкахой, вайцига хьабьа хьабьий мах боацаш музейе баха, цу дийнахьа этгача туржаIах дар ма дарра довза йиш йолаш ба. Къаман исторе Iаьржа, дег чу цIаккха а тоаенна дIаIоргIоаца чов хинна латташ дола ди да из. Кхувш латтарашта а довза деза шой къаман истори, из тайпара харцо кхы ца оттийта духьаллаттаргболаш», - дийцар «Сердалога» музея болхлоша.

ХIара шера гуйран, из ди вай дегашта хало яхьаш доагIа. Тахан вай дагалоац, цхьаккха бехк боацаш, блехача наьха кулгех бейнараш. Ше мел Iоадаьр дуташ, вахарах, цIенах деха, арадала дезача оттадир дукха адам. Пригородни кхале этта из доккха хатар вай массане дегашта дицлург-доацарех да!

Тахан вай дагалоац 1992-ча шера бахачара бохабьараш санна, иштта цхьаккха бехк боацаш мехкахбьаха, Даьхенах хьегаш дола дегаш халчаувттадеш Iазапе хиннараш, шой доалахьа мел хиннача хIамах баьнна лийнараш. Кхы цIаккха а ма гулда вайна цу тайпара денош!

Россе къамашта юкьера бувзам

ГIалгIай миннаца кулгалхоcho лакха мах оттабир дешара проекта

Йовлой Ясмина

ГIалгIайчен Миннаца кулгалхоcho Мизенаькъан Руслана лакха мах оттабир, Магасе пресс-конференци дIахьош, журналистий хаттарашта жоп луш, дешара проекта. Цо дийцар ший истори довзаш хиларо ноахал вIашагIтохаш а, культуран тIехьале лораш а хиларах.

- Руслан, дувцал вайна, фу болам бар из — «Доккха этнограф диктант»? МалагIа маIан да цун, Росси санна болча дукхача къамий мехка?

- «Доккха этнограф диктант» — из йоккха дешара проект я, цо хIанз иттазлагIа вIашагIтох миллионаш бола Россе бахархой, иштта доазол арахьа бахараш а. Акце керттера маIан да, наха культурах лаьца фу хов хьажар. Из тест хинна Iац, из йоккха таро я дукхагIа довзара йоккхача Россе мах бараш, цун таронаш. Диктанто новкъостал ду къамашта юкьера барт чIоагIбе, Iадаташ лорадара дика кIийле е.

- МалагIа истори да цу диктант? Мишга дIадоладелар деррига?

- Из болам эггара хьалха дIабихьар 2016 шера Удмурте, цу хана цу юкье дакъа лоацаш 90 эзар саг вар. ТIехьа тIадоагIача шерашка уж кхы совбоалаш хилар, дIадахача шера 4 миллион доакъашхо вар ерригача Россе гIолла, иштта 170 дунен мехкаш хьежар шоашта фу хов. Цо хьагойт, мел лоархIаме да культуран дагалоаттам хилар, из ноахалга луш чIоагIбеш хилар.

- МалагIа хаттараш юкье доахаргда юбилейни 2026 шу хьатIадоагIаш? МалагIа хаттараш лургда доакъашхошта?

- Програма чудоагIаш - 30 хаттар да, цар чулоац истори, метташ, Iадаташ, Россе къамий гIулакхаш. Доакъашхой таро я

хьажашта мишга йовз шой мехкара дукхача къамий культуран, Iадаташ, юкье леладугIулакхаш. Керттера терко лоттаю эхь-эздеда мах барашта, иштта исторически факташта, истори доадергдоацаш. Из диктант лоархIаме гIа ба, къаман цхьаоагIо вIашагIйоллара.

- Мичахьа, маца дакъа лаца йиш я цу боламе?

- Диктант дIахьоргда, лайчилла бетта 1-ча денгара 8-ча денга кхаччалца, шин дакъа дийкъа - онлайн сайта тIа mlretno.ru, иштта шойла вIашагIкхийтта лаьрхIаца майдаш тIа ерригача Россе гIолла, из дIахьоргда СНГ мехкашка долча эрсий цIенюшка. Цо таро лу дакъа лаца наха мичахьа мара уж бахаш цахиларах. Карарча шера хьалхара дакъа лоацаш хургба лаьрхIаца операце доакъашхой, цар таро я видео кепара шой хаттараш дала, цо диктант чулоацаш чIоагIбергба.

- ХIанад лоархIаме диктант язdechа кагирхой юкьебахар?

- Къона ноахал - Iадаташ лорадар, дIахьахьар. Цунна диктанте дакъа лацар - из дукхагIа да, духьал шийна фу хов хьажарал. Цига таро я культуран ший оагIув йовза, ший къаман, иштта берригача мехка истори

довза. Къабстта тIехьален мах бараш довзаро чIоагIбу граждански бехктокхам, наьха сакхетам, шой дукхача къамий юкьярлон лерхIам хилар. Тхо хьож кагирхошта гойта, из диктант - цар хургдолчун юкьедахьаш дола дакъа долга.

- МалагIа сагувилга да диктанта толамашка, мишга хургда уж?

- Чаккхе ергья оагIой бетта 12-ча дийнахьа, РФ Конституце Ди долаш. Доакъашхошта лургдола сертфикаташ хиларал совгIа, кхы а аналитически отчет а кийчъяь, вай мах оттабергболаш мехка этнограф дешара боарама. Цу хоам таро лургья дешара юкьедусараш дий ха, уж дIахо йодача хана юкьедахарга кийчо е, иштта тахка культуран тIехьале йоаржаяра дола хьалаш. Болам мах оттабаь Iац, цо кхоачаву диктант даьнначул тIехьагIа а шийна цаховшдар юха Iомадарга, Iадатацара безам совбоаккхаш.

- Вай республикан а берригача мехка а культуран тIехьале лораяра малагIа дакъа дIалоацаш да из диктант?

- Боламо культуран тIехьале кхоачаю дIаяхача замангара-таханарча денга, из массанега кхоачаш хургйолаш. Дукхача

Россе бахархошта диктант, вай ГIалгIайчен санна, мехкий культуран тIехьале я, истори хьалхара довзийташ йола таро я. Тахан латгача замах вай дезалашта из дитар лоархIаме да, царна мах бе ховргдолаш шой наьна метта, къаман тIабувхабеча гIирса. Из - культура дийнъяра бола болх ба, иштта цунца чIоагIбу машар, барт.

- Фу аргдар Iа кхы а шеко йолаш болча нахага, из диктант язdechа а ца язdechа а бе-башха доацарашка?

- Диктант язdechа дакъа лацар - из таро я Россе къамий цхьа дакъа бIаргаго санна, шийна ховшдар кхы а дегIадоаладе. Из культуран, дагалоаттама, цхьаоагIон цIай да, цига хIара оаз лоархIаме я. Аз аргдар: дакъа лаца, ма кхера хьаделла кердадар, доаккхал де шой тIехьаленах!

Юбилейни X-гIа Ерригроссийски «Доккха этнограф диктант» - из духьал болам хинна Iац, из дийна болам ба Россе дега, цо тIахьех хIаравар мехка дукхача тайпара йола мах бола культура лораяра. Регистраци хьайийлай, проекта наIараш кийча я нах чуэца, истореца цхьана баха ловраш.

Турпалаш дагабоагIаш

СВО доакъашхоchун цIенга хьожаш ба,
«Даьхен лорабой» яхача ганза доакъашхой

Гаьгенаькъан Мартина

«Даьхен лорабой» яхача ганза хьалхашка латгача керттерча декхарех да СВО доакъашхой могошала терко еш, царна лертгIа дарба лоаттадеш, эшача хIаман тIехьа оагIув хьаллоацаш хилар. Укх тIехьарча шин шера болх беш я вай мехка СВО заIапхошта лаьрхIа йола «Хьабьале цIа» яха проект. ТIема операце доакъашхо волча Цхьорой Ахьмада цIен хьал атгачахьа даргда, дукха ца говш.

2022-ча шера ший лоламца Укриане вахар из. Массехк бутт баьлча, ийккхача минах човнаш хилар цун дегIа, аьрда кулг тахан а дикка болх беш

дац цун. Из вахача цIенга хьежа, малагIа хувцамаш де деза белгалдаьд цу оагIонцарча болхлоша.

Ганза болхло йолча Беканаькъан Мадинас болхлошца цун цIен бустамаш даьхад, вахара хьал цун атгачахьа доаккхаш хургдола хIамаш оттаде лаьрхIад цIагIа. ЗаIапхоchун цIагIа паргIатагIа хургйолаш де йиш мел йола хIама кхоачашдергда.

«Иштта дола гIулакх заIапхошца леладар чIоагIа лоархIаме да. Шоаш дагабоагIилга, хам белга, лоархIилга гуш хила беза уж нах, царна хала дар атгачахьа доаккхаш къахьега деза вай», - белгалдир ганза мехкарча филяла кулгал деча Оздой Мус-

лима.

Даьхен гIулакха араваьнна, тIема декхараш къоачашде ураэтгача сага хьал тоаде, цун оагIув хьаллаца беза тахан.

СВО доакъашхошца массахана бувзама болаш, цар вахара хьал мишгад тохкаш хьабоагIа «Даьхен лорабой» яхача ганза болхлой.

Къаман дагахъа латт цун цѝи

Галгѝай къаман вахаре деналах, майралах визза воI хинна дѝаэттав Хамхой Адам

Гьагенакъан Марина

1991-ча шера аьгинга бетта 24-ча дийнахъа малхаваьлар РФ герзашцарча низий гварди капитан, сигаларча десантни эскара 31-ча гвардейски штурмовой бригадан командир Хамхой Яраге Адам. Цун бера ха дѝаяхар Илдарха-Галий тѝа.

Шахъаре №2 йола ишкол ѝккхар Адама. Массанена юкъе белгала волаш, ше везийта ховш, оамалца эздий саг вар кхувш латгача хана а. Хьехархошта цѝаккха а бицлуц иштта хинна дешархой. Адам массане боча, хьамсара вар; ший беркате оамал бахъан долаш.

Рязанерча гвардейски лакхерча фецарча, эскара инарал хиннача Маргелов В.Ф. цѝи лелаш йолча тѝема училище деша эттар из. Шийна хьалхашка декхар оттадаь, лаьрхлар кхоачашде гѝерташ тѝагѝа къахъегаш вар вай мехкахо. Йоккха юкъ ялале, Ульяновскерча десантно-штурмовой рота кулгалде оттавири из.

Тѝема операци йолаеннача дийнахъа денз, Украинерча аренашка ший тѝема декхар токхаш вар зѝамига саг.

2022-ча шера майтсела бетта 19-ча дийнахъа тѝема юкъе лозавир из, хьождаь техача герзо. 21-ча дийнахъа, ши ди лозаваь даьккхача, хаьдар цун вахара никъ, човнаш сов хала хиларах. Массане дегашка деналах, эзделах визза саг волаш ваха висар Адам. Российски Федераци Турпал яха цѝи елар цунна 2022-ча шера аьгинга бетта 27-ча дийнахъа.

«Даьхен гѝулакха латташ вахар хаьдар цу деналах, майралах визза хиннача къаман дикача вилий», - белгалдир ший къамаьла юкъе вай мехкадас Келаматанакъан Махьмуд-Иаьлас.

Дика саг массахана ваха вус дегашка, шийна тѝема сийрдалар ют цо. Иштта болча эздийча къонгий цѝераш йовзийташ, кхее еза вай тахан къона тѝехье! Турпала вахара наькъах дувца дукха да тахан!

Илдарха-Гѝалан меттаоттаваро Центро новкъостал ду СВО бѝухошта

Гьагенакъан Марина

Илдарха-Гѝалан меттаоттаваро Центро новкъостал ду Лаьрххѝача тѝема операци бѝухошта, цар гаргарча наха, шоай могашал тоае, яхаш, дийцар «Сердало» газетата шахъара зарбан балха кулгалхочо Кхорахой Мурада.

«Илдарха-Гѝалан дарбанчен меттаоттаваро амбулаторе отделене кулгалхочо Гаракхой Луизас ший новкъосташца цхъана вѝашагѝолл бѝухой могашал меттаоттаьра болх», - аьлар хоамо.

Тхоца къамаьл даьчо яхачох, хѝанз цига ухаш ва Украини дѝахьош йолча лаьрххѝача операци дакъа лоацаш хинна бѝухо Хьаьшанакъан Руслан. Цун дарба дѝадоладелар, «Даьхен лорабой» ганза гѝалгѝай филиала вахара оагѝон болх лелабу Тѝемарханакъан Ийисас новкъостал дарах.

Москверча Галгѝайчен викалаша дика болам дѝабихъар

Гѝазданаькъан Ахьмад

Российски Федераци Президенто чуйоагѝача массазарча Галгѝай Республикан викала фусаме дикача гѝулакхий болам дѝабихъар: сагѝа даьккхар 1992 шера хатар хинна Ди дагалоацаш, цига бейнача наха тѝера.

Болам доккха маѝан долаш бар - сагѝа даккхарца, дика гѝулакхаш дарца дагабехар цу хатара юкъе нийсбеннараш, тахан новкъостал эшаш бараш хьаллаьцар.

«Цу программанна чудоагѝаш, массазарча викала балха новкъо-

сташа Москве, Московски областе бахача наха хьалхарча арѝагѝа эшаш дола новкъостал дир кхачан продукташца», - аьлар «Сердало» газетата из болх вѝашагѝбеллараша.

Сагѝа далар - из материальни гѝо деш хилар хинна Иац, из да тѝехъара тѝа гѝалгѝай Иадат белгалдеш хилар, бусалба наьха къахетам шоайла хьаллоацаш хилар, лархлар, юкъарлонца хоза гѝулакх хилар.

Москвера викалаш хьежар хѝара гѝалгѝай дезалашта даккхачийта терко, йовхал. Дукхача дезалашта, уж иштта хьаллоацаш хилар доккха новкъостал да; цул совгѝа, шоаш биццабарах йола терко а я.

ИнгѝУ кхетаче дѝайихъар, къам мехкахдаккхара дагалоаттамца ювзаь

Гѝазданаькъан Ахьмад

Экономикан, урхаллен факультето; Галгѝай паччахьалкхен университетата чуйоагѝача гуманитарно-технически колледжо цхъана дагалоаттама кхетаче дѝайихъар; къам мехкахдаьккха Ди дагадохаш. Из ди лоархѝаме да, Даьхен исторе оагѝонга диллача хатара йоккха оагѝув а я. Кхетаче дѝахьош студенташа, хьехархоша сий дир, дагабохаш, цу Иазепе нийсбенна нах. Кхетачен доакъашхошта дагаухар исторически харцон моттигаш, иштта дийцар бѝарчча дезалаш шоай цѝенах, мехкахбохаш ена хиннача къызалах.

«Дагалоаттама кхетачен-

на юкъедагѝаш дар тематически къамаьлаш, исторически оагѝонаш шоайла ювцар студенташа, цу тайпара халонаш къаманга кхы ца кхачийта, сага бокъонаш лорае езар, иштта хьежар дѝаяхача ханарча кинон моттигашка, сурташка.

Цига дакъа лоацаш хиннараша дуѝа дир, дагабеха вай къам мехкахдаккхарах цу гаьнарча, хийрача мехка бейнараш», - аьлар «Сердало» газетата ИнгѝУ.

Из болх вѝашагѝбеллараша белгалдир, къам мехкахдаккхар - из дѝаяхача ханашка къаман тѝакхъача, цо лайна Иазепе диц ца деш хилар, цунца цхъана хургдолчун кѝийле чѝоагѝьар да. Но ахалашта шоайла къамаьл де дика майда хилар цох.

КъайлагIа лелаеча экономикаца къовсам лоаттабу

Аьхенаькъан Марем

ГIалгIайче дIаьхош ба къовсам, экономикан даькъ тIа къайлагIа пайда беш бола болх гучабоаккхаш. ГIалгIай Республикан Кулгалхочо Келаматанакъан Махьмуд-ГIаьлас дакъа лаяцар цу деша хетаяь сесси дIаьхош, из дIайихьар Россе вице-премьера Новак Александра кулгал деш.

РФ Президента хьалхашка оттадаь, иштта Паччахьалкхено чIоагIдаь декхараь шхоачашдара, боккха болх дIабихьаб республике. Боахамашта юкьерча комиссе гучадаьхар 1370 саг цу балхашка дакъа лоацаш хилар, лаьрххIа балха моттиг чIоагIяь а йоацаш. Царех 215 балха эттараш ба бокьонах доагIача беса, хIаьта 491 доалаьхара хIама леладеш санна чIоагIбаь ба.

Уж хоамаш доаладу таханарча денна ГIалгIай Республикан Кулгалхочун, Паччахьалкхен зарбан болх лелабераша.

Цул совгIа, таханарча денга кхоачаш 8 эзар моттиг юкьерча, зIамагIча предпринимательствос чIоагIяь, из дIадахача шера хинначул 10,5% дукхагIа я. Иштта ший доалаьхара хIама леладара боарам лакхлуш боагIа: уж ба 28 эзар, 44,2% дукхагIа.

Мехка Кулгалхочо белгалдир, уж толамаш болх боацаш нах цабитара наькадоалаш хилар.

Карарча шера маьцхали бетта из лохагIа хилар 25,2%, из хул 1,4% лохагIа дIадахача шера хинначул. Дикка толамаш даьхар болх лоаттабара даькъ тIа, цун боарам ба 5,6% - лохагIа 3,2% дIадахача шера маьцхали бетта хинначул, - аьлар цо.

Белгалде деза, миграционни политике кийчдаьд 3 эзар совгIа патенташ кьича мехкара хьабьхкача болхлошта. Вахара-коммунальни даькъ тIа гучадаьлар бокьонах доацаш 594 тока саьргах дIахетта хинна моттигаш йолга. Иштта болх дIаьхош ба электроэнерги лелаяра дола гIирсаш латтий хьожаш. ЛаьрххIа йола программа я хий зехьа доадергдоацаш вIашагIьелла, цига гIолла таро хилар 7,8% хий зехьа доадара хьал лаьгIде.

Хьалха кьы а дукха хаттараш да, дIайолае езаш я болх ца беш латташ йола кьхьегам моттигаш, хьакхолла еза керда балха моттигаш.

Из деррига тIадерзадаь да экономика кьаьгга хургIолаш, цо таро лургья вай республикан бахархошта вахара таронашца Iалашо е», - аьлар Келаматанакъан Махьмуд-ГIаьлас.

Наркотикашта духьаларча Шолжа-Шахьарерча комиссе ше баьча балхах дийцар

Гаьгенаькъан Мартина

АргIанара кхетаче дIаьхош, наркотикашта духьала къовсам лоаттабеча комиссе 3-ча квартале цу оагIонца ше дIабихьача балхах дийцар гулбенарашца. «Сердалога» из хоам бир мэре зарбан болх

лелабеча Батиганакъан Хьавас.

«Шахьара да волча Iумаранакъан Аслана кулгал деш хиннача кхетаче дакъа лоацаш вар «Шолжа-Шахьарера ЦРБ» ГБУЗ лорнарколог; Илдарха-ГIалий тIарча, Шолжа-Шахьарер-

ча, Шолжа кхален дешара гIулакхех болча оагIон кулгалхой; дийша нах, мэре болхлой. Укх тIехьарча хана, наркомани яха доккха зулам вайна юкьера хоададаь дIадаккха гIерташ, шоаш дIабихьача балхах дийцар кхетачен доакъашхоша, иштта хьоахадир, де-

шара моттигашка шоаш дIакхухьача кхетаченех», - йоах тхога бенача хоамо.

Iумаранакъан Аслана белгалдир, цу доккхача, бIехача зулама духьала берригаш ма мога боккха болх дIаьхош, къовсам лоаттабеш хила безилга.

ГIалгIайчен РКПЦ кхетаче хилар, акушерий-гинекологий юкьарлон

Коазой Мадина

Республикан клинически перинатальни центре кхетаче хилар «Акушерий-гинекологий юкьарло» яхача цьханкхетара, цига дакъа лоацаш хилар Москва бийха говзанчаш, яхаш, дийцар хоамо.

Хьалхале лелаю лораш акушерства, гинекологе, берех

кхера даькъ тIарча лоархIамеча дешашка хьежар.

Кхетаче шин даькъа ийикья яр: Илман программа, болх шаьрбара дакъа. Хьалхара дакъа дIаьхош ладийгIар КПМ (Москва-Шахьар) кергтерча лора, к.м.н. Мартышкина Еленай докладга, тема яр: «Бер ца хулаш дола хьал тIехьадитар: лакха технологеш лелача хана Iаламца кьамаьл хилар»; КПМ кергтер-

ча лора гIонча йолча (Москва-Шахьар) Какучая Нинос йир доклад, цун тема яр «Архитектура кхалнаьха ираз»; иштта профессора, цIихезача РФ лора (Магас-Шахьар), д.м.н. ГетагIазанакъан Заретас кьамаьл дир, цун тема яр «Керда таронаш, бераш хьадеш лазар цадар».

Иштта делар говзанча хьехамаш. Цига дийцар, дегIаца товргдолча тайнашца цIока эза ло-

аттадара технологех долча хьехамех, бер ца хулаш болча дезалашта деча хьехамех. Уж дIадихьараш бар Какучая Нино, Мартышкина Елена.

«Цу тайпара Илман кхетаче дIаьхьаро таро лу республикан унахIенно дегIайолае, лорашта дикагIа йола поалхам йовзийта, лорий новкьостала дикал лакхье», - аьлар ГIалгIайчен перинатальни центре.

Инсультах фу хов вайна?

Ардара бетта 27-ча денгара лайчилла бетта 2-ча денга кхаччалца, инсульта духьала къовсам лоаттабу КIира дар

Коазой Мадина

Ардара бетта 27-ча денгара лайчилла бетта 2-ча денга кхаччалца, инсульта духьала къовсам лоаттабу КIира дар, берригача мехка санна, вай республике а дIаьхош. ГIалгIаша хьаь чу цийи кхохкар оал цох.

Ардара бетта 29-ча дийнахьа дездеш да инсульта духьале еш дола ди берригача мехка. Белгалде деза, инсуьлт тIехьарча хана геттара кьонденна, бокхийбарех санна, хIетта кхийна-рех а кхеташ даьржалга.

Цудухьа эггара кергтерчарех да, инсуьлт хиннача сага лораш тIакхачале де деза гIо нийса дар. Лорашка ладувгIаш, цар

яхар хьаьцш хила деза вай.

Валла а дицде йиш яц, инсуьлт сага вахара никь хоадабеш хулилга... цу миноте, е масехк ди даьлча саг дIаваоалаш нийслу цу лазарах.

Бакьда, кастагIа нийслур да, саг вийрзе, дIахо ший гIулакхаш леладе волалулга. 50 шу даланза вола саг залапхо вий вордингаш чу хоаву инсуьлто цьхайолча хана, цьха ха яьлча; юа меттавайя, балха ухаьш, лелаш зув вай иштта ваьгIа саг.

Бакьда, дегIа могошал хьалха хиннар хилац, даиман лорашка аха везаш хул.

Мишта лоравала йиш я цу лазарах?

Керта чура пха дотаденна-ча цийиво дIакьайле, хьаьцар-

ча цийиво бу болх харцаьха хиларах хьахул инсуьлт. Ишимически инсуьлт оал цох. Нагахьа, хьаьцара цийина пха ийккхабале, геморрагически инсуьлт оал цох. Ишттача хьале Iалаьмате сиха лорашка кхоачаве веза унахо, ханнахьа гIо дар чIоагIа лоархIаме да цу моттиге.

МоллагIа саг ший дегI лорадеш, унахIенон хьал тоадеш хила веза массахана. Иштта долча лазараша ше кIалвутаргвоацаш, дегIа зе деш мел йола во оамалаш йита еза, буаш бола кхача а хоржаш хила беза, дегI хьоадеш, дегIа боагIача боараме доал деш ваха веза. Йоккха моттиг дIалоац вай юача хIамо.

Дира, сов хьаьна, геттара

мерза кхача буаш ваха мегаргвац хIара денна. Дуача хIаман юкье дукхагIа хила беза сомаш, хьасаш, чкьаьра. Ишемически инсуьлт хилар кхерам болаш да массахана пхьанашкара цийи боарамал лакхагIа айденна хилар.

Массахана из дуьсташ, иштта ший дегIацарча шекара, холестерина боарам мишта латт хьожаш хила веза саг.

Инсуьлт яхар ма хулла чехкагIа лорашта тIакхача веза лазар да, цудхьа, ха ца йоаеш, Iалаьмате чехка дIакхоачаве веза из хиннар дарбанче. Ший дегI дезаш вола саг, массахана цунна доал деш хургва, тIаккха довзаш хул дегIа хьал. Ма даржийта лазараш вайна юкье, лорулуш даха!

Россе МЧС 35 шу дизара хетаяь, Маьтлоам тIа байракх йоаржайир

Коазой Мадина

Шоаш кxаьегача оагIон 35 шу дизар, Маьтлоам тIа баьнна, дез-дир мехкарча Россе МЧС ГУ болхлоша. Из хоам «Сердалога» бир министерствон зарбан болх лелабераша.

3003 метр лакха болча лоам тIа баьнна, Россе МЧС байракх йоаржайир вай мехкарча цу оагIонцарча болхлоша, «Эндуро-ПалгIайче» яхача мотоклуба доакxашхошца.

«Тхоай дегIа низ, хьал техкар оаха. Кадай, дегIаца низ болаш, моллагIча халон духьалъотта могаш хилар тха балхаца лоархIа ме да. Из атта боаца болх дIахьош мел латтараш хьаллоацаш, йоаржаяь оаха из байракх цу бухье», - дийцар кадрови, психологически гулакхех болча оагIон кулгал деча Колой Мусас.

Белгалде деза, МЧС болхлой «Эндуро-ПалгIайче» яхача клуба доакxашхой болга, шоай балхацара говзал дикка лакхьеш кxаьег цар тахан.

ПалгIай
Республике
гIолла йола
СФР нах
тIаэцаш яр

Гаьгенаькъан Марина

Магасе пенсеца, вахара Галашонца дувзаденна-ча хаттарех нах тIаэцаш ди хилар ПалгIай Республике гIолла йолча Россе вахара ганза даькxа кулгалхочун Йовлой Зубейран, аьлар «Сердало» газетага из болх тIашагIбеллараша.

«Из кхетаче дIахьош, Йовлой Зубейрас бахархошта хьалхашка нийсденна хаттараш дийцар. Цо, российский законах доагIаш ма хиллара, царех хIаранена жоп делар», - аьлар хоамо.

Белгалду, хьалхагIа «Сердало» газето яздаьдар; ПалгIай Республике гIолла дола СФР даькxа мехка столице хIара бетта тIехьарча ерача дийнахьа бахархой тIаэцаш хиларех.

Шолжерча Керда доттагIал яхача урам тIа, асфальт буллаш латт

Гаьгенаькъан Марина

Шолжерча Керда доттагIал (Новая Дружба) яхача урам тIа, асфальт буллаш латт, шоллагIа оаса бохийташ. Цxа-ши ди даьлча, болх

чакхбаргба, яхаш, дийцар «Сердало» газетага мэре.

«Карарча хана тIехьара тIабилла асфальта оаса чоагIбара болх дIахьош ба. Проекта чудоагIаш ма хил-

лара, хиш дIаухаш йола моттигаш а яьй, иштта гIашлой лелара такилгаш Юдоахкаш латт 720 метр», - аьлар хоамо.

Шахьара кулгалхо Гумаранаяькъан Аслан ваха хилар ший гIончаца Бека-

наькъан Халатаца балха хьал довза. Болхлошца кxамаьл хилар цар, гулакх дIа мишта дода хьежар, иштта хьабеча балха дикал лакха хилийтар тIадиллар.

Паччахьалкхен моттигашкара кxаьегамхой, шоай балхацара говзал лакхьеш ба Магасе

Гаьгенаькъан Марина

«Кxааш ийдара духьала кxовсам лоаттабар» яхача программага гIолла шоай балхацара говзал лакхьеш ба Магасе цxаьцаца моттигашка кxаьегараш. Из хоам «Сердалога» бир мехкарча лоIамхой тароний оагIоно.

Хьакимашка дехар дича, СоагIапчара никъ тоабир

ГIазданаяькъан Ахьмад

Бахархой тIаийбу ди дIахьош, МагIалбика кxален кулгал деча Къоастай Гаддал-Хьамидага лекъар СоагIапчара яхархо. Цо дийцачох, Иоахарганаяькъан ци лелаш болча урама хьал гетара воча даьннад, газ чуоллаш болх дIабихьачул тIехьагIа. Кадаш хиннача кxалсага дийцар; догIа деча машинаца водар а, гIаш водар а чоагIа хала дIаваха везаш хул цига гIолла, яхаш.

«Кxален кулгалхочо тIадиллар; никъ ма хулла сихагIа тоабе, аьнна. 200 м кxоачаш бола никъ кагий жагIа тесса тоабир, лакхера нийсбеш, шаьрбеш болх дIабихьар. Керттердар - болх сиха чакхбакхар», - дийцар «Сердалога» кxален администраце болхлоша.

Таханарча дийнахьа Иоахарганаяькъан цIерах болча урамера никъ, бахархой раьза болаш, боагIаца боараме тоабаш латт.

«Мехкадаь, Паччахьалкхен Администраце кxааш ийдара духьала кxовсам лоаттабеча оагIоно боаржабеш ба из болх. Кxааш ийдара духьалара болх мишта хила беза, малагIа тайпара зе, кxерам ба цу хIамо наха юкxе боаржабер белгалдеш да из гулакх», - йоах тхога кxаьчача хоамо.

«Цъяна - бIарчча мохк» яха гойтам ба, МКЖР дIахьош

Газданаькъан Ахьмад

Къамаш цъянкхетара Денна хетабаь «Цъяна - бIарчча мохк» яха гойтам хъабийллар мехках баьхача наьха Мемориальни комплексе.

«Гойтаме гулбеннарий аьттув бар Росси йизза дахача тайп-тайпарча къамий дувхар, иштта Iадаташ, оамалаш, истореца дувзаденнараш довза», - дийцар «Сердалога» цу моттигера.

Вай боккхача мехка доккха истори довзийташ ба «Цъяна-бIарчча мохк» яха гойтам. Россе моттигашка тхьовра денз хьадахьа шоай Iадаташ лорадеш дола дукха къамаш довзийташ бар гойтам.

Кулгалхошца дагабалар дола болхлой, Москверча Ерригроссийски кхетаче бахар

Гаьгенаькъан Марина

ГIалгIай Республикера хьехархой бахар Ерригроссийски кхетаче дIахьоча, цига гуллуш бар кхетам балара даькъ тIара, иштта берашца бувзам лелабара йолча юкъярленашка кулгалхой дагабалар дола болхлой. ДукхагIча даькъе цар болх бу, «Россе аьрзелгаш» яха вахара оагIув

дегIайоалаяра юхьянцарча классшакра программа кхоачашгеш, аьлар «Сердало» газетага «Бералла наькъаш» яхача проекта зарбан болх лелабераша.

«ГIалгIайчера цига дакъа лоачаш бар Наьсарен №1 йолча юкъярча ишкола кхетам балара даькъ тIара кулгалхочунца дагаювлаш йола

Муталанаькъан Фатима, иштта №20 йолча Наьсарен Шахьара юкъярча ишкола кулгалхочунца дагайоала Мерашканаькъан Тамилла. Из кхетаче дIахьош, цар ийцар кхетам балара даькъ тIара хьал тоадарах, шоайла балха говзал дIаюха елар, иштта юхьянцарча классашка дагIача берашта кхетам балара пайда луш йола оагIонаш техкар», - аьлар хоамо.

«Россе аьрзелгаш» яхача программо новкъостал ду берригача мехкара цаI йола оагIув хьакхолла кхетам балара даькъ тIа, цо иштта таро лу хьехархошта вIашагIкхета, балха говзал эца. Цу дерригнена керте латтар бер да, цун хьалхара гIа баккхар, докхийча толамашка из дигар», - аьлар Муталанаькъан Фатимас.

Математиках, информатиках, физиках болча дикагIча хьехархой цIераш яьхар мехка

Газданаькъан Ахьмад

«Математиках, информатиках, физиках толашагIа вола хьехархо» яхача яьхашта хетаяь кхетаче дIайихьар дешареи Илмани гIулакхех йолча Министерстве. Цу оагIонца хьинаре, тIехдика къахьегаш хьабоагIаш бола хьехархой хьабовзийтар вайна яьхаша. I, II, III оагIонашцара дипломаш луш, белгалвир толашагIа ва аьнна хьаькоастабаь 12 хьехархо.

«Лакха начIал долаш, шоаш хьаййцача балхаца лерхIам болаш, кагирхой кхетам лакхбеш хьабоагIаш бола вай хьехархой гучабахара, белгалбара тIехьа дIахьош яр яьхаш. Тахан цар дIахьош бола никь дукха къахьегам эшаш ба, цунга хьежжа, хам баь варгвоачаш да дикача хьехархоцо дIахьош дола гIулакх», - дийцар «Сердало» газетага министра гIончас Мужахой Мадинас.

Министерстве белгалдир, иштта йола яьхаш дIакхьар тахан лоархIае долга, хIана аьлча хьинаре къахьегаш хьабоагIача хьехархой дог ураоттадеш, балхацара безам кхьа чIоагIагIа лакхбеш, хул из гIулакх.

Цу оагIонцара яьхаш хIара шера дIакхьаь езилга белгалдир гулбеннараша.

Хьехархошта юкъяе дIайихьача яьхашка котбаьннараш белгалбир

Газданаькъан Ахьмад

Хьехархошта юкъяе дIайихьача Ерригача Россе XX-ча яьхашка котбаьннараш белгалбеш кхетаче хилар дешареи Илмани гIулакхех йолча Министерстве. ХIара денна берашца къахьегаш, уж нийсаца наькъ тIа даха гIерташ дукха низ Юбуллаш хьабоагIаш бола хьехархой гулбеннабар цига. Шер-шера дIакхухьаш йола уж яьхаш юкъяехай, лоархIамеча гIулакха тIехьа белгала болаш, къона тIехье ураоттаеш боакхари оагIув хьаллаца.

«ГIажарий-Юртарча №3 йолча ишкола кулгалхо йолча Пулой Анжелайна кхаьчар Гран-при. Дешархошта кхетам балара тIехьа цо дIахьош бола болх лоархIае моттиг дIалоачаш болга белгалдир яьхашка. Берашцара гIулакх, був-

зам боагIача боараме лелабарах болча оагIонца котало яьккхар ГIажарий-Юртарча №1 йолча ишколе ингалсий мотт хьехача Фаьрганаькъан Жанеттас; Илдарха-ГIалий тIарча №1 йолча гимназе эрсий мотт, литература хьехаш йолча Евкуранаькъан Жарайдата; ГIажарий-Юртарча №5 йолча ишколе наьна мотт, литература хьехаш йолча Келаматанаькъан Азас.

Къонача тIехьен дегашка Даьхенцара, шоай хIаманцара безам чIоагIбарах, цар уйлаш дикагIа долча хIаманца ювзарах болча оагIонца котало яьккхар ГIажарий-Юртарча №5 йолча ишколе зIамагIа долча берашца болх дIахьош йолча Цолой Хаде», - дийцар «Сердалога» министерствон болхлоша.

Министра гIонча йолча Мужахой Мадинас белгалдир, хьехархоша шоай болх лакхача боараме хьагойтал-

ИЗ ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ
КИ ИНТЕРНЕТ

га: «Хьехархочун оамалашцара турпалал» яхача яьхаша юкъялоач дешархошта сийрда, цIена никь бовзийташ, Даьхенцара безам цар дегашка чIоагIбеш, шоай ис-

тори, культура лархIа, довза уж Iомабеш къахьегаш хьабоагIа хьехархой. Къаьстта оаш хьегаш дола къа лоархIае да тахан цу наькъ тIа».

Балан Ди

33 шу хьалха гІалгІаша кьаман хатар лайра, бакъда ца бохаш чакхбаьлар

Газданакъан Ахмад

Тахан ГІалгІайчен балан ди да, ламазаш деш, уйлаш еш, дагабувлаш. Цу дийнахьа, хІаранена ше-ший бала духьаллатт - наьна юхьмараш, доттагІчун оаз, кхы шийна гургдоаца цІа дагаух. Кьаман бала гІабера 1992 шера ардара бетта 30-ча дийнахьа, юха сомадувлаш латт из хатар, дега чов еш, хІара гІалгІачун дагахьа. Итгаш шераш дІадахадар аьнна доацаш, гІалгІашта-хІиришта юкьерча хатаро шийна гІехьа дитар хІанз а дІадаланза да. Цу дийнахьа вІалла ца хиннача тайпара хоалуш хул машара мах, сага вахара дозал.

1992 шу цІаккха дицлургдоацаш дусаргда гІалгІай кьаман дег чу. ХІара цІагІа бера бала цу хана. Цхьаволча сага гаргара саг вийра, кхы цІаккха юхавоагІарвоацаш висар, цхьабараша хІанз а сатувс цу деношка де доацаш шоай бейнараш цхьаннахьа гучабаргбийхьогІ, яхаш.

Ха дІаяхьар аьнна, атгача даргдолаш хатар дацар из. Из дахаш да боккхагІбарий дувцарашка, йист ца хулача бІаргашка, цхьацца йолча оамалашка. Из ноахалгара ноахалга доалаш дахьоргда, гІабижа боккха мухь санна, цІаккха хила йиш йоаца хІама санна.

Цу хана цІабьха дехар деррига Іадаташ, кхыметтел Кавказа лоамаш оагаделар этгача кьизалах, бехк боацача наха гІаденача Іазапах. БІарччача ноахало хьалдетта ценош оахамаш хинна дІаэттар. Шерашка Іоадаь хинна наьха доалахьардар дайна дІадаьлар. БІабшерашка наха тоадаь дада лавтгаш доаседелар. БІабшерашка овла хийца хинна наьха вахара моттигаш йита езаш хилар. Берий екаш йола оазаш хьахозаш хинна

моттигаш йоаседелар, дезалера мах бараш лорадаь йолча, царех бола дагалоаттам хиннача моттигашка хьаэца хІама дац йокъ мара.

Вай юха а ювцар я дІаяхьа. Бакъда вай дагалоаттам - из лазарах, балах латгаш хинна Іац. Из кхы а сага деналах, тамашийна духьалъотталуш хиларах, шийна мел йоккха сагото гІакхьаьаьар аьнна, ше саг хилар доа ца деш, дагахьа дикал, хургдолчоь тешар, новкьостал дара кийча хилар долаш, эггара нахага халагІа йола ханаш кхьаьчача хана шоай цІен наІараш хьайийллача, бехача наха гІулакхаш лоттадаьча нахах латгаш да.

Цо Іомаду вай машара мах бе. Машар бац, оалаш ма хиллара, «сиха бохара гІера», дале а из лорабе беза.

Цхьаккха хІаманца нийсдергдац наьха деха вахар, беха дезал, берий бІаргех Іолегаш дола хи гІадамаш, валар. Цо Іомаду вай цхьаоагІо лорае, барт хилията, из вайна фосанна эшаш да, из лард я, вай хургдар хьакхоллаш йола.

Из балане ди вайна дага мел доагІаца хана, цу ханашка лозара кхерам вайна мел хозача хана, вай таро я тешшаме хьалха дІадахьа, кхетадеш моастагІал юкьеделча цун малагІа мах ба ховш. Из дагалоаттам кхы а хьаькьал луш хилба, из хилда кхы цІаккха хургдоацаш дІадаьнна.

1992 шера гурахьа кьаьнарча Кавказа лавтга денала, кьаьхетама белгалонаш яьхкар. Шолжа-Шахьара парке 2021 шера оттадир ТІоаршхой Ахмада хетадаь дагалоаттама улг. Цо, юхадехаш хІама доацаш, гІулакх лоттадар, бокьонца дола турпалал гойтар цІаккха а дицлургдоацаш дусаргда наьха дегашка.

Цу сага хьагойтар, эггара халагІа енача ханашка а дог лозар, ше саг волга кхетадеш хиларо мара хІама хувца

таро луш цахилар. Пригородни кхале гІалгІай цІенеш доагача хана, нах лохаш бар шоашта цабалара никъ. ДукхагІчарна из бар гІорадаьча Эса хи чу гІолла, лоамашка гІолла боагІаш. Уж боагІаш бар бадеча гІолла шелалах, шоашта могоча беса шоай бераш Іоажалах лорадеш. Цу наькьах гІехьагІа аргда «Вахара никъ».

Цу унзарча деношка, Мужеча вахача 28 шу даьннача ТІоаршхой Ахмада; денал долаш, яхь йолаш волча зІамсага; ше саг хилара белгалонаш гойтар. Ший новкьосташца цхьана цо гІаийцар беха нах наькьабахара дола гІулакх, цо новкьостал дора гІорадаьча хил дехьабоахаш, цо хьаллоацар наькьа боагІаш низ дІабаьннараш, Іоажалах

кІалхарбоахаш.

Цун денал боарам боацаш дар. Дукхача сахьаташка нах хил дехьабахарах човнаш хилар цунна, цул гІехьагІа шаккхе а ког боацаш висар. ТІоаршхой Ахмада оттадь сийленг, дукха нах кІалхарбахарах, денала белгало я, халача хьале виса саг кІалхарваккхара мах мел ба хойташ йола моттиг я из. Тахан, дикагІа йола оагІонаш ювцаш, вай кхею гІехье, цунца цхьана нахацара дика бувзам хотташ.

Из сийленг долча хьа мел воагІа саг уйланга вода, мел боккха ба сага кьаьхетам, денал, ший вахар кІалдита а кхьичунна новкьостала ваха кийча хилча. ТІоаршхой Ахмад кьаман турпал ва, ноахалгара ноа-

халга доалаш дахаргда цу халача, баланеча деношка цунна карагІдаьннар.

Цун денало масал лургда вай гІехьенна, кьехетама хила, денал долаш, эшача новкьостала баха кийча болаш Даьхен кьонгаш кхебара. Цо битанзар гІорадаьча хин кІалха вай кьоаной, кхалнах, бераш.

«Уж бар дагабоаца бала гІабена, кхы баха моттиг йоацаш, шоай хьамсарча ГІалгІай кьаман новкьостал эшаш арабьнна хинна нах. Цу шийлача 1992 шера енача гуйран бийсашка, эрий ара, готтача лоаман наькьа такилгашка гІолла баха безача оттабаьбар уж. Пудухьа латт тахан «ГІалгІай кьамангара» яха дешаш Іаьржача мрамора кхеран гІа. ТІоаршхой Ахмада а, кхьича гІалгІай кьаман кагийча наха а доккха новкьостал дир, цу шерашка беха нах Эса-Чоже гІолла арабоахаш. Дукха гІалгІай кІалхарбаьхар вай кагийча наха, шоай вахар кхо ца деш, кІалгьэтта; уж оарцахьаларах царна Дала низ белар, дукха бехке доаца синош кІалхардахьа. Цкьа кхера ца луш, денал гойташ эттар уж ца санна цу ден-бус.

МоллагІа долча кьаман низ бусташ хул цун кьонгий, мехкарий гІулакхашца, царна карагІдоалачунца, цох хьахул дийна истори, цхьайолча хана Іадат хиле дІаотташ а нийслу уж денале гІулакхаш. ГІалгІай кьаман дукхача хана денз хьадоагІаш да; сий дар, эздел леладар, эшача новкьостал дар лоархІама долаш; из доа ца деш хилар лакха мах болаш да. Тахан гІалгІай кьонача ноахала шоай сийрда наькьаш да; кьаман низ ба хІара денна болча кьаьхьегамца, деналца, шийга долаш дар декьа кийча хиларца. Цунца да ГІалгІайчен хургдар. Из ба Вахара, Сердалон никъ, цу гІара вай доахьалургдац цхьанна сага.

1992-ча шера гурахьа этгача хатарах дийцар Шолжа-Шахьарерча студенташа

Гаьгенакьан Мартина

Шолжа-Шахьарерча МЧС колледже кхетаче дІаийхьар, 1992-ча шера гуйран бетта вай кьаманна гІаэтгача халонах. ХІиришта, гІалгІашта юкье этгача боккхача бохамаш дувцаш; докладаш, байташ, вийдеогойтামаш кийчдаьдар студенташа.

Колледжа кулгал деш вола Мархенакьан Муса из деррига хІама 1992-ча шера ший бІаргашца дайна ва. Цо, массане дог тохадолитгаш,

ма дарра дийцар вахарах бохабаь шоай даьй лавтгашкара арабаьхача наха текхача Іазапах.

«Цу деношка вай кьаманна гІаэттар цІаккха а дицлургдарех дац! Фусамех беха арабаьначул гІехьагІа, боха ца бохаш, шоай хІама меттаоттаде хьожаш, дІахо кьаьхьегаш, нийсхо оттае гІерташ, дІабахаб гІалгІай. Кьаман Іадаташ лорадеш, сийрдача кхоаненга бодача новкьа хьинарца ураотташ ба тахан дукха хІама лайна, дайна гІалгІай», - аьлар Мархенакьан Мусас.

10 ГОВЗАНЧАШ

Дукха беза болх

ГалгIайчера Мамилганакъан Адам Юмаеш ва каскадѐра говзал

Гагьенакъан Марина

ХIара ди хьалдиза да, тайп-тайпара нах бовзарах. Тахан «Сердало» газет дешачар таро я каскадѐра болх бовза, из атта доаца хIара денна хаттараш хьалхашка латташ дола актѐрий гIулакх карадерзадеча наьха балха говзал йовза. Тха къамаьл да тахан актѐраца-каскадѐраца Мамилганакъан Адамца.

– Адам, мишта кхачар хьо цу профессега? ХIана хержар Iа къаьстга актѐра-каскадѐра болх?

– Са актѐра-каскадѐра никъ дIаболабенна дикка ха я. Из аз харжара бахьан да, даим физически, профессионални дегIава ловш со хилар.

Каскадѐра болх беш вола саг дика физически кеп йолаш хила веза, тIема искусствуй тайп-тайпара говзалаш йолаш а. ХIара керда проект - из керда тIахьехам ба, иштта кердадарашта тIакхера йола таронаш а я.

– Цу атта боацача балха хьона низ лур фуд?

– Шоай гIулакх дика довзаш болча говзанчашца болх баро сона низ лу. Хоалуш хул хье хьаллоацаш хилар. Тхо балха новкъостий хинна Iац – цхьа дезал ба, моллагIча хана накъабоагIаргбола, халача хана хьаллоацаргвола.

– ЛоархIае дий-хьогI каскадѐра хар, ший турпал малав е хьалхарча даькъе оттадаь кхьдола декхараш хул?

– Каскадѐра лоархIае да

цкъа хьалхаргIа технически хьал малагIа да хар, иштта турпалхочун оамал йовзар. Масала, говзал йолча бIухочо тохар ший тайпара хул, Iомалуш волчо тохачул белгалиоалаш, деш дар цаI дале а. Оамалах тийша да дIа-юха хьар, кадай хилар, деш долчун дикал. Каскадѐр уж моттигаш гойта езаш ва, ше хьадечунга гIолла.

– Мишта таро хилар хьа нагахьа мара боацача из чоалхане професси лелаеча наха юкъевахьа?

– Из иштта атта а дацар, бакъда безам тIабодаш дар. Хьалхарча аргIаргIа хила езар физически кийчо я, со цига гIолла чакхвалар, зIамига волча хана денз. Ишколе ухача хана вар со спортацара хьоашал дезаш, цигара хьадоагIа аз из професси харжар. Дика физически кеп йолча наьха мара вIаштIехьа дац цу даькъ тIа толам баккха. «Легион про» яхача каскадѐрий ишколе аз Iомадир, унзара доацаш, Iовожара хьалаш мишта хила деза, говра тIа вагIара урокаш. Цунца цхьана Iомавелар шийла герз леладе. Из гIулакх сайна чIоагIа дезаш хиларо толамаш даха а низ белар.

– МалагIа унзара моттигаш нийслу хьона хьалхашка таханарча заман фильм доаккхаш?

– Таханарча заман каскадѐраш кхоачашдеш ба дукха унзара хIамаш, цига дIадехаш да лакха професси хилар, дика кийчо яь хилар. Из да сцена тIара хьал, тIема искусство, вIаший качдаха латар, шийлача герзаца болх бар, дукхача латара юкъе нийсвалар, йоагача цѐрца дувзаденнар, говра тIа вагIар, говраш тIара чукхувса-

луш хилар, хекка йодача говра тIа вагIаш, цхьацаца говзалаш гойтар. Царех хIарадар Iомадеш, дукха сахьаташ даха дезаш хул, уж чIоагIа нийса вIашагIдохка деза. Каскадѐрий кIезигаргIа яле 8-10 лаьрхIа йола уж говзалаш хила еза, даим дегIа а йоалаеш.

– Мел эшаш я хьа профессе физически, психологически кийчо?

– Физически, психологически кийчо профессе ца хилча яргIоацарех я.

– Кагирхошка фу аргдар Iа?

– Даим дегIадоагIаш хила. Дуне сиха хувцалу, кердадараш Iомадер мара вусаргвац яхьашта юкъе. Ховш хила: толам баккха хала дац шоана, нагахьа санна даим шо, ца кхераш, къахьегаш хуле, моллагIа дола бехктокхаме гIулакх дIадахьа кийча хуле.

– Мел эшаш да шун балха юкъе доттагIал, шоайла хьаллацар?

– Уж ца хилча даргдоацаш да. Цу лоархIамеча балха уж доацаш йиш яц; тешамеча новкъостах тийша ба, съемкай меттел, сага вахара толам а.

– Адам, баркал хьона тхоца къамаьл дарах. Кердача проекташка аьттув хилба хьа.

Хоам:

Зубейра Адам ваьв маьтсела бетта 19-ча дийнахьа 1993 шера, МагIалбик шахьаре.

1999 шергара 2010 шерга кхачалца из деша ваьгIар МагIалбикерча №20 йолча ишколе.

Цул тIехьагIа деша эттар Агроинженерни факультете, ГалгIайчен пачахьалкхен университетете, из цо тIехдика чакхьаькххар.

Дезалера хьал - саг йоалаянза.

Камера хьалхашкара болх мишта хила беза Iомадеш хилар вай кагирхой

Гагьенакъан Марина

Кагирхой цхьанкетарий ЦIагIа дIайихьача, камера хьалхашкара болх мишта хьаоттабе беза гойташ хиннача кхетаче дакъа лоацаш хилар мехкара кагирхой. Из хоам «Сердалога» бир цу моттигера.

«Дийна каьхаташ» яхача проекта доакъашхошта лаьрхIа дIахьош яр из кхетаче. Кхетачен спикер йолча Пулой Аминас хьалхадаккхар, камера хьалхашкара болх нийса хьаоттабар мишта хила деза. Кега ца луш, къамаьл де; боагIача боараме деррига кхолла Iомалуш хилар гулбеннараш», - дийцар тха газетига.

Проекта кулгал деча Галменакъан Сайт-Мухьамада белгалдечох, кхувш латтача тIехьенна накъадаргдола цхьацадараш Iомадара тIехьа лоархIае проект яр из.

ГалгIайчен искусствон колледже - культуран болхлор болла гойтам

Газданакъан Ахьмад

ГалгIайчен искусствон колледже дIабихьар тематически гойтам, из хетабаь бар гIалгIай культуран цIихезача болхлошта - поэташта, прозаикашта, журналисташта, суртанчашта.

«Гойтама керттера декхараш - кагирхошта йовзийтар гIалгIай цIихезача кхоллама болхлой цѐраш, цар дош, искусство, иштта сомабаккхар цар гIалгIай меттацара безам, ноахала бувзам чIоагIбар, лорадар къаман тIехьален мах бараш, вай ноахалга уж кхачийтар», - аьлар «Сердало» газетага искусствон колледже.

Гойтам вIашагIболлаш къахьийгар Мейренакъан Марета, цо дукха болх бир материалаш гульгеча, уж шоай моттиге хилийтар. Гойтаме го йиш яр гIалгIай культура массайолча оагIорахьара, шоай кхолламашка гIолла цун цIихеза вика-

лаш: Боазаркъанакъан Муртаза Идрис, Боканакъан Хьаме Ахьмад, Заьганакъан Хьусена Бахьаудин, Коазой Аюпа Ийса, Пхьиленакъан Iасолта Мухьмад-Саид, иштта кхьа дукха деша, исбахьален искусствон говзанчаш.

Экспозицена чудоагIаш дар дукха литературни йоазош, архивера сурташ, вахара керттерча моттигашка даьха дола, исторически каьхаташ. Белгала йола моттиг дIалаьцар цу гойтаме гIалгIай метто, гIалгIай къаман овла хиларах тарра.

Гойташ хиннача материалашка гIолла колледже студенташта дайзар гIалгIай метта кIоарга дешаш, цар маан, Iадаташка гIолла метта хьал довзийташ йола моттигаш, къаман культуран мах бараш ларде лоацаш хилар из.

Хьамсарча сага амат

Нанна хетабаь байтий гуллам

Ирпачханакъсан Сали

Иллиалархо а волаш, ше байташ а язъеш вола саг нагта-хьа мара нийслуш вац вай вахаре. Цу шин хламах цаI доалаш хул дукхагIбараш: е поэт хул сагах е иллиалархо. Уж шаккха говзал а кхы а композитора начIал а долаш вар Хамхой Элмарзий Ахмад. Из дIаваьлча, шоллагIча арIарIа цу тайпара саг вайра сона Эсамарзанаькъан Iалаудинаца. ХIанзалца из иллиалархо санна возар вайна, тIехьарча хана гучадаьлар кхы а поэт из хилар.

Соакха дар из. Магасе ший дезалца тика тIа вена, Iалаудин кхийтар сох. Со цецвоаккхаш, ший стихаш ешар а наьна меттала язъьарчар гIалаташ тоадар а дийхар цо. Бакъдар аьлча, мукъа ха кIезига хул сога: е газета редакце е ишколе ваха везаш хул. ХIаьта а Iалаудина юьх йоагае маганзар сона.

- Дукха йий уж? - хаьттар аз артистага.

- 200 мара еша езац хьона, - аьлар цо.

Равза хилар со уж еша, амма сиха йийша яха вIаштIехьадаргдоацилгIа дIахайтар.

Цъа-ши ди даьлча, деша деза йоазош дахьаш вера иллиалархо. Со дIахьежача, уж-м ма йий геттара дукха, массехк книжка хилал. Царна юкье яр берашта йола байташ, боккхагIчарна язъьараш, поэмаш, и. кх. дI. Массехк книжка хилал йоазош дар сона юхьанца дайнарараш.

- Уж еригаш са еша вIаштIехьа дац, айса хьалха ешаргья аьнна 200 мара, - аьлар аз дагадоацаш венача хьаьшанга. Йийша а йийша, сайна ховчоц цун мел дола гIалаташ тоадаь, дIаелар аз байташ.

Укх деношка газета ре-

дакце вера Эсамарзанаькъан Iалаудин, сона дала совгIат а дахьаш. Из дар хIаьтта арадаьнна цун байтий книжка «Наьнага».

ГIалгIай меттала байташ язъьаь ца Iеш, Iалаудина ший книжка яздаьдар эрсий меттала. Цун нана нохчашха хиннай, СатуевгIар Османа Аьсет яхаш. Сона хетачох, куц долаш аьлча дызза хургдац из дош, хоза саг хиннай из. НачIал долча наьха овлан тIара хинна а хила тарлу. Сона возар нохчий поэт СатуевгIар Хьусен. Хамхой Ахмади сои Урус-Мартанерча жIара тIа нийсделча, цига вайра сона эггара тIехьа Хьусен. Тха машина чу хьачухайна ваьгIа, дахар-денар, кердадараш дийца, дIавахар цIихеза нохчий поэт. Сона белгIала оалалургдац Iалаудинага кхаьча начIал даьгара да е наьнагара да, хIана аьлча цун да вIалла воззацар сона. Амма наьнагара кIезига хинна а говзала дакъа ца кхоачаш-м из висавоацилгIа ша санна шаьра хов.

Iалаудина книжка цунна хетадаь да, мужалта тIа а чухьа а цун сурт лагт. Кулг яздаь, автора сайна из книжка делча, бакъдар ца аьлча Iеваланзар со. Iалаудина хьалхашка бехказваьнна:

- Хоза саг хиннай шун нана, - аьлар аз. Из цIенача дег тIара доагIаш а дар.

Геттара доккха книжка дац нанна цо хетадаьр, еригаш цъа бIаь ах бIаь совгIа оагIув мара яц цунца, хIаьта дега дикахетар деш, ший тайпара йIовхал луш да из, цунга духьал хьожача сага. Деша волавелча-м, цунна юкьера дукха а бе-бе чулоацам болаш а байташ корайоагIа. Массийта байт я поэта, нана хьехаеш. Боарам боацаш из дукха езаш хинначох тара ва воI. Цо ше язъьаьча книжка дешхьалхенца белгладаьккхад, наьна вахар

атта ца хиннилга, дукха халонаш, маьрацара къастар, берех йола сагото ла езаш из хиннилга. ХIаьта а деналах, эзделах ца йохаш, чакхъяьннай из кхалсаг, кхело шийна бегIа никъ кхоачабаллалца.

Кхы тайпара чулоацам болаш а дукха байташ я книжка тIа, царех яь даьна хетаьяр, шоаш зIамига болаш Iокховсарах даьна гешт деш, кьинтIеравоалаш дола дешаш а кораду книжка тIара. Из нийса а да, вахаре дукха а вIалла дагайоаца а моттигаш нийслу, рузкъан болх иштта къаста безаш хиннаб цар. Из кхета а даь, дег чура эгIазал дIаяьккха, кьинтIеравалар - из бусалбачох моллагIча дикача сага декхар да.

Книжка дешачунна дукха байташ короргья автора ший вахарах дувцаш, дезалах, берех, кьонахех, сага декхарах, иштта кхычарех. ТIехьарча оагIонаш тIа я афоризмаш, уж цо ше кхелла я. Массехк, ешаргья вай: «Безам а цабезам а цъьатарра болаш хул шаккха оагIонца», «Массадолча хIаманна говза саг, массадолча хIаманна чоалхане а хул», «Iовдала хулачул халагIа да, Iовдалча сага юьх ловзарь».

Къаьстга теркам тIаозаш я Гуржий йоазонхой цъьанкхетара хьаким йолча Гонашвили

Маквалас вай мехкахочун кхолламах, оамалах, начIалах аьнна дешаш. Цу йоазонна керте отадаьд цо Мухьаммад Пайхамара (с.Ис.) аьнна дешаш: «Ялмале наьна когашта кIалха йоалл». Книжка автор хоаставеш, цо аьннад: «Эсамарзанаькъан Iалаудин хьаваьннав кортамукъален мах геттара дика бовзача цIех. Из - Кавказа ломий воI, цудухьа вича денз цунца да кьонахчал, чоагIал. Бокъонца вола йоазонхо ше хиларах тарра, цун саготдеш да цъа хаттар; сенна кхеллад вай укх дунен чу - йоккха саготонаш ла, халонаш йовза, безам лелабе, даим тешаме долаш чакхдовлар духьа е массадолчох догъэккхара. Хаттараша дIадеж жоп...»

Iалаудина кхоллама дукха боккха боаца тохкам беш да байтанча, культуран гIоръяьнна болхло йолча Чаненаькъан Тамарас даь йоазув а.

Книжка арадаьккхар я Нохчий Республикан йоазонхой Союз.

Айса дийшача байтий книжка кхел миштай ца хаьттача Iеваланзар со.

- ГIалгIай метта маца доаккх Iа книжка ара? - хаьттар аз.

- Цъаьца байташ я цу юкье хувца езаш, кастта хургда из а, - аьлар йоазонхочо.

Денала урок дIайихьар, мехкарча политехнически колледже

Габгенаькъан Мартина

Ирпенаькъан Ювсапа цIерах йолча политехнически колледже, дIайихьар Денала урок. Цига дакъа лоацаш вар СВО доакъашхо вола Ланнаькъан Назир. «Сердалога» из хоам цу моттигера бир.

«Даьхен лорабой» яхача ганза болхло йолча Тиймарзанаькъан Луиза яр цу гулакха хьалхазттар. ТIема операце ветерана ший къамаьла юкье хьоахадир, хIара саг ший Даьхенех дог лазаш, ший хIама лорадеш, денал, яьх яха хIамаш цъаккха хIамах ца хувцаш, ваха везилга. ТIема операцена юкье дакъа лацар ший вахаре мишта хилар дийцар цо студенташ. ТIема аренашка къаман яьх лораеш лелача вай бIухоох а дийцар», - йоах тхога бенача хоамо.

Хьаьшо белгалдир, халача моттигашка вIаший оагIув хьаллоацаш, кадай, де дезачун уйла сиха еш хилар мел лоархIаеме да.

ИнГГУ яздыр Еригача Россее Илман-технологически диктант

ГIазданаькъан Ахмад

«Коталон технологеш» яха Еригача Россее технологически диктант яздыр ГIалгIай Пачахьалкхен университете. Исторецарча Илманца, техникаца дувзаденнарашта терко тIаозаш бар из болам, инженерни говзал дикагIа яржаргIолаш. Сийлахь-боккха Даьймекка тIом лаьттача шерашка тIема аренашка технологеча дувзаденнараш мел доккха дакъа дIалоацаш хиннад дагадохийтар доакъашхошта. Тахан дагадоха, хьоахаде эттача лоархIаеме моттиг я коталонга бодача наькъ тIа цу оагIоно дIайихьар.

«ТIом лаьттача шерашка боккха пайда беш хиннарех да унахошта дарба де; когаш тIа ураоттабаь, уж юха тIема аренашка арабвийта гIо деш хиннарараш; тIема аренашка бовзама юкье леладаьраш; криптографи, лоархIаеме хиннарараш таьха, довза аьттув луш хинна, бIухошта герз, кхыбола гIирс кийчбеш хинна оагIонаш, иштта кхьдараш а», - дийцар «Сердалога» вуза болхлоша.

Доакъашхой жоп тела дийзар дIаяхача ханацарча технологеча дувзаденнача хаттарашта. ТолашагIчарна сертификацаш лургда, иштта ТЕХНОПРОМ яхача Илманхой, инженераш, цу оагIонцара кхыбола говзанчаш чулоацаш йолча кхетаченгара совгIаташ кхоачаргIа царна.

Илман-технологически диктант хьаллаьцар Илдарха-ГIалий тIарча мэре

Габгенаькъан Мартина

Еригача Россее яздыр дола Илман-технологически диктант хьаллаьцар Илдарха-ГIалий тIарча мэре болхлоша. Из хоам «Сердалога» бир цу моттигера.

«Сийлахь-боккхача Даьймекка тIема котало вайга кхачара тIехьа лоархIаеме дакъа дIалаьцача технологех, цу оагIонца дувзаденнарех шоашта фу хов тохкаш хилар шаьбара администрацера 30 совгIа болхло. Россее исторен кIоаргаленашка кхача, цу оагIонца дувзаденнарараш довза аьттув хилар тахан дуккхане», - дийцар тхога цу моттигера.

Мэри зарбан болх лелабеча Кхорахой Мурада белгалдечох, из болх юкьебаьккхар «ЦаI йола Росси» яха политически парти я.

Ха яхача наха хетаяь кхетаче д'айихьар Магасе

Гаьгенаькъан Мартина

Ха яхача наха хетаяь кхетаче д'айихьар Магасе «Даьхе - тхо» яхача Федеральни проекта тоабо. Из хоам «Сердалога» цу моттигера бир.

«Нохч-Палг'айчера ха яха нах. 1972 шу» яха документални кино хьекхар цига. Тайп-тайпарча ханага кхача болча культуре, спортаца, иштта кхыдолча оаг'онашца кхьаьегараш, тема ветеранаш, го деш лелараш шоайла в'ашакозаш, царна юкьера бувзам чоаг'обеш хилар из гулакх.

Хьаькъалца хоза хьехам беш, кьонача т'ехьен нийса никь бовзийтарашта баркал ала ловш бар берригаш», - дийцар тха газетага. Кхетаче белгалдир, кьоаношта, кагирхошта юкье массахана бувзам хилар лоарх'аме долга.

«Тахан вай массане доккха баркал ала деза мохк безаш, цун х'ама лорадеш, беркате ладаташ, оамалаш йоаржаеш хьабьаькча кьоаношта, кьаьстта уж нах ба вай республика оттара наькъ т'а л'аьттараш, доккха х'ама шоашца хьадаьхараш», - аьлар «Даьхе - тхо» яхача проекта кулгал деча Коазой Лолитас.

17-18-ча б'аьшерашкара х'амаш кораяьй, вай лоаман моттигашка

Гаьгенаькъан Мартина

Лоаман моттигашкара г'алаш меттаоттаеш боакхача болхлошта, 17-18-ча б'аьшерашкара х'амаш корайир. Из хоам «Сердалога» бир цу моттигера.

«Гирети яхача г'алай моттиге бустамаш доахаш боакхача болхлошта зийра топпарах яь г'аьле, ц'орилг. Цу оаг'онцарча болхлоша яхачох, тхьамка л'арх'а лелаяь хила езаш я из. Гуш да, цига баьхача г'алг'аша лелаяь х'амаш уж йолга», - дийцар «Сердалога» цу моттигера.

«Вай кьаман селханарча вахарера х'амаш я уж, цудухьа моллаг'ича музее йизза моттиг д'алоацаргья цар», - аьлар «Кхоане» яхача г'алаш меттаоттаяра йолча ишкола кулгал деча Султиганькъан Рамзана.

Гуйранарча проектий ишкола болх чакхбаьлар Магасерча технопарке

Гаьгенаькъан Мартина

«Кванториум» яхача гуйранарча проектни ишколо ший болх чакхбаькхар. Из хоам «Сердалога» бир цу моттигера.

«Ардара бетта 27-ча денгара 31-ча денга кхаччалца йолча хана, ворх'а оаг'онцарашоай кхетам гойташ хилар тайп-тайпарча моттигашкара дешархой. Робоквантумах болх д'аьхош робот-официант, малхацарча батареяшца болх бер, экскурсовод, датчикаш латта протез-робокулгаш кхеллар цар. Энерджиквантума кружоке бераша в'ашаг'еллар безаш бола хаоттам в'ашт'ехьабоаккхаш

йола «Хьаькъал дола теплица». Иштта дешархоша кьаьхийгар, массадолча наькъашка г'юлла чакхйолаш йола машин хьаеш. Аэроквантум яхача оаг'онга г'юлла ше-ше г'етташ долча г'ирсашта доагор лоаттаду дрон в'ашаг'еллар. Scratch-ра лакха нач'ал долча программиста «Танчики» яха ловзар гойтар, графически дизайнаца кьаьхьегараша д'аьхо хургйолча проекташта никь биллар.

Цу гулакха хьалхаеттараша белгалдечох, бераша чоаг'ла кьаьхийгар тайп-тайпарча оаг'онцара нач'ал гучадоаккхаш, пайдане хургдараш хьакхолла г'ерташ.

«Профессионалитет» яха программа йоаржаю болх, лакхача боарам т'а д'абодаш ба вай мехка

Аькхенаькъан Марем

«Кагирхойи бераша» яхача кьаман проекта «Профессионалитет» яха федеральни программа йоаржаяра т'ехьа дикка толам боаккхаш ба вай мохк. Федеральни оаг'оно лакха мах оттабир вай мехка д'аьхоча балха.

Мехкадаь зарбан болх ле-лабераша белгалдечох, программанна л'арх'ла хьаькостадаьр 77,4 млн сом ахча дар. Ларпенаькъан Ювсапа ц'ерах йолча политехнически колледже д'аьхош я из программа. Карарча хана цу гулакха эшаш мел дар л'алашдеш боакк цига.

«Ингушнефтепродукт» а «Ингушнефть» а яхача вай-

цигарча компанешца бувзам болаш, д'аьхош ба из болх. «Дешара моттигашта, болх л'аттаберашта юкьера бувзам чоаг'обеш хургда из беркате гулакх», - белгалдир вай мехкадас Келаматанькъан Маьхьуд-лаьлас.

Мехка кулгалхочо хьоахадир, цу программанна юкье дакьа лацар вай мехкарча эко-

номически оаг'онца лакха говзал йола болхлой кийчбара т'ехьа чоаг'ла лоарх'аме долга.

«Мехкара кагирхой тайп-тайпарча оаг'онашцара говзал йолаш, вайцигара эггара чоаг'ларла эшаш бола болхлой хинна д'аотта низ, хьинар хургдолаш, кьаьхьа л'арх'ла да тхо тахан», - аьлар цо.

Халк'а цхьоаг'он Ди дездир л'аьлий-Юрта, доккха концерт луш

Г'азданаькъан Аьхмад

Халк'а цхьоаг'он ди хьат'адоаг'аш, л'аьлий-Юртарча культуран Ц'аг'ла кхетаче хилар. Лайчилла бетта 4-ча дийнахьа дездеш дола ц'ай хиларо вай т'ехье цхьоаг'о йолаш, барт болаш хилара хетадаь дар из. л'аьлий-Юрта хиннача кхетачено кьаьстта из иштта хилар кьаьгта хьагойтар.

«Хоза в'ашаг'елла програм-яра. Россе халк'а иллешца, ашарашца дездир ц'ай, халхараш дар юкьедаьха, тайп-тайпарча вай боккхача мехка дахача кьамий л'адатех дола. Кьонача дешархоша гойтар шоай нач'ал, байташ ешаш; цунца цхьана белгалдеш дукхача кьамий культура, цхьоаг'о, л'адат вай юкьара леладеш хилар; хьаллоацаш воайла дикаг'ла йола кьамий оамалаш.

Х'ара номер в'ашаг'елларяра ноахалаша бувзамаш чоаг'идеш хилар юкьедоаладеш», - аьлар «Сердало» газетага из болх в'ашаг'беллараша.

Цу деношка дагаух вайна дукха Даьхен исторе моттигаш - 1612 шера Москва мукьаякхар. Халк'а ополчене; шийна керте Минин Кузьма, Пожарски Дмитрий латташ; лелхабир польша интервенташ, царна д'агойташ Даьхе, парг'ато ба-

хьан деррига кьамаш ца л' хинна этта хилар, т'лавенача моастаг'чох лата.

Из ц'ай духхьал дагалоаттаду ди хинна л'ац. Цо хьалхадоккх халача хана кьамий цхьоаг'о, боккха низ хинна, оттилга. л'аьлий-Юрта д'айихьа кхетаче цунна тешал деш яр. Ц'ай д'адахьара искусство, исбахьален дош, халхар - из деррига белгалдеш дар цига.

Хирий мехкацара доазув д'ак'овлар, бух боацаш долга белгалдир ЦУРо

Газданаькъан Ахьмад

Вай массане зувш да, т'ехьарча хана интерне-та оаг'онашка бак'доа-ца къамалаш даьржал-га. Укх нак'ба интернете арадаьлар, мехка кулгал-хошкара да яха, Хирий мехкацара доазув ц'хан юк'ба д'ак'овларах дола бух боаца къамал. ЦУРа болхлоша из техкад, дер дайнарша арадьккха даьсса къамал да из.

«Ц'хаккха тайпара юри-дически оаг'онцара ч'оаг'о йолаш дац даьржа хабар. До-азув д'ак'овлаш да, аьнна, ц'хаккха амар хиннадац мехка», - белгалдир «Серда-лога» ЦУРе.

Мехкарча кулгалхоша ба-хархошка дехар ду, дер дай-нача наха доаржадеча даьс-сача къамалашка ла ма дув'га, моллага х'ама бух болаш дий таьха, яхаш.

Хувцам болаш х'ама хилча, кертерча хоамий моттигашка г'олла кхайкарал дергда мехка.

Дагалоаттама сийле к'айча дувхарца тк'амалъяьлар

Магасе, Наьсаре д'абихьар боккха, лоарх'аьме болам

Йовлой Ясмина

Барг ма кхоачча йолча си-гален морхашта юк'бе к'ай-лаэккх к'ай г'араг'ура, наха дукха х'ама дагадохийт цо. Ардара бетта 22-г'а ди ерри-гача Россе к'айча г'араг'урай Ди даь дездеш да.

Тема аренашка лийгараш вайна дагадохийташ дола ди да из. Тема котало к'аьча 80 шу дузаш, укх шера эггара х'ал-ха х'аллаьцаб вай мехка Ер-

ригача Россе болам - «К'айча г'араг'урай Ди». Цу кхета-че гулбенабар лаьдала бол-лой, кагирхой, мехкарча Россе тохкама оаг'он к'аьхьегамхой, иштта кхыбараш а.

Тохкама оаг'онна кулгалдеш волча Асхабов Ахьмада, иштта цунцарча новк'осташа зизаш дехкар Наьсарерча массаза йо-агаш йолча ц'ера юхе.

Сийлахь-боккхача Даьймех-ка т'ема аренашка моастаг'а вохавеш, чуг'орта дагадохарах дехкевоаккхаш, коталон ди гар-

гадоаладе г'ерташ, лаьттараш дагабахар цу дийнахьа.

Болам х'аллаца арабаь-лар Кадетски корпусе дешар-хой. Лоа санна к'ай аькаргаш ураг'хийцар цар сийнача си-гала. Ц'ена, дог тохадолиташ екар берий оазаш; машара хам хоболиташ яр шоай кулгалашца цар х'аьй к'ай г'араг'урилгаш.

Тохкама оаг'онцарча кхал-наьха тоабо «Царех х'ахилар к'ай г'араг'ураш» яха болам д'абихьар Магасе. Селий поэта Гамзатов Расула юк'бедаккха

деза аьнна х'оахадаь Цай, тахан берий байташа тоадир. Хиннар дицде йиш яц вай, цунга х'ежжа кхувш латгача т'ехьен довза деза шоай Даьхен истори, цун сийдола, яхь йола к'онгаш.

«К'айча г'араг'урай ди» - но-ахалашта юк'ера истореца-ра т'ий да. Тахан болам х'ал-лаца арабаьлар з'аьмига, бок-кха мел бараш. Даьхен истори деза да х'ара дега, из лорадеш д'аходахьар вайх х'аране дек-хар а да!

Боккхача т'ема котало йоаккхаш, лаьттараш бицлургбац

Илман балхацара конференци я, вай мехка д'ахьош

Газданаькъан Ахьмад

Сийлахь-боккхача Даьймех-ка т'ема Котало к'аьча 80 шу дизара хетаяь «Россе къамий истореца ц'аккха а бицлург-бац Сийлахь - боккха Даьймехка т'ом» яха Илман балха-цара конференци д'айихьар, Г'алг'ай паччахьалкхен уни-верситете. Цига гулбелар исто-реца дувзаденаьлар лоарх'аьме дола историкаш, Илманхой, х'ехархой, аспиранташ, сту-денташ.

Конференци х'аеллаш мех-кадаьгара Келаматанаькъан Махьмуд-лаьлагара къамал дир Мехкадаь, Паччахьалкхен Адми-нистрацена кулгал деча Мархе-наькъан Анзора.

Ший къамалаш юк'бе цо бел-галдир, боккхача т'ема истори довзаш, тохкаш хилар массаха-на вайна лоарх'аьме долга. Вай лаьтташка чуг'ерта моастаг'а вохавеш, эькхавеш яккха ко-тало, советски адам шоайла т'аотташ, деналца духьалъот-таш хиларца к'аьчалга т'атехар цо. Д'ахойодача хана а, х'ина-

ре к'аьхьегаш д'абаха даьк'ала-бийцар цо конференце дак'ба ло-ацаш хиннарша.

Г'алг'ай паччахьалкхен уни-верситете дешара балхацарча оаг'он проректор йолаш х'агеш йолча Лаьнанаькъан Светлана ректора ц'ерах, аьттонца к'аьхьегаш, шоай г'улакх д'адаьхара т'ахьийхар гулбенаьлар.

Цо белгалдир, иштта йола Илман кхетаче д'аьхьар вайна массанена лоарх'аьме долга, бок-кхача т'ема истори кхоана ура-оттаргбарашка ше ма дарра д'акхоачаргдолаш тахан х'ина-ре к'аьхьегаш дезилга, истори лораде дезилга.

Конференце программан-на юк'бе боккхача т'емах лаьца дукха хаттараш дар. Эггара лоарх'аьмег'а дар, фашист вохавеш, Котало яккхара т'ехьа Кав-казерча къамаша лаьцача даь-къаьх, моастаг'а вай моттигашка чуг'ертача хана, Кавказо кхебаь майра дегаш дола к'онгаш фа-шиста в'алла ца метгача тайпа-ра духьалаьоттарах, къаьстта Кавказе эшаварах, моастаг'ун х'ама дикка к'алдисалгах.

Тема истореца дувзадена мел дола х'ама вайх х'аране дега лоарх'аьме долаш, лорадеш хила деза, из деррига довзийташ ура-оттае еза вай к'она т'ехье. Со-ветски Союза кхыдолча къамаш-та нийсса моастаг'а вохавеш ура-этта, з'аьмигвар а воккхавар а Ко-талон ди гаргадоаладе г'ерташ, лаьттаб Кавказа моттигашка.

Эггара бирсаг'а, лираг'а хин-нача т'емашта юк'бе; фашист во-хавеш лаьтгача къаман к'онгех дийцар кхетаче.

Культуран, дешара, исторе

оаг'онашца гетгара лоарх'аьме йолга белгалдир иштта йола кхетаче. Тохкама балхаш д'ахо д'ахьоча нак'ба т'а нак'адаргдарех, юк'бедааладе дезарех дий-цар гулбенаьларша.

Сийлахь - боккхача Даьймех-ка т'ема истори, мел дукха ха яхарах, ц'аккха а дицдала йиш ярех дац.

Боккхаг'ар з'аьмиг'арга дув-цаш, б'аьшерашка из дахаргдола, цун х'ама довргдоаца болх ба ло-аттабе безар.

Дукха бераш долча, вахара х'ал хала долча дезалашта г'о дир Илдарха-Г'алий т'а

Гаьгенаькъан Марина

Пригородни кхале док-кха хатар этта 33 шу дузаш; дукха бераш долча, вахара х'ал хала долча дезалаш-та кхачанца г'о дир Илдарха-Г'алий т'а. Из хоам «Сердалога» бир м'эре зарбан балха кулгал деча Кхорахой Мурада.

«Таро йоацача деза-лашта даа х'ама чудо-ла т'ормигаш дийк'ар, вай мехкадас Келамата-наькъан Махьмуд-лаьлас т'адилла. 1992-ча ше-рарча гуйран бирсаца, ха-лача дийнахьа ц'хаккха беж боацаш вахар х'аь-дарашта т'ера даь саг'а дар из», - йоаьх т'хогарча хоамо.

Бейнарех Аллаг'а къа-хетам болба! Ялсма-лен х'аьший хилба царех! Цар гаргарча наха ийман, сабар лулда Кхеллачол!

14 НАБХА ХЬАШТАШ

ГалгIайче 3,5 эзар «хьабкъале» счётчик оттайир

Галой Муса

«Къилбаседа Кавказа Россеташа» - «Ингушэнергос» 2025 шу дIадоладелча денз, нах бахача республикан юр-ташка 3,5 эзар «хьабкъале» счётчикаш оттайир.

Ток дIаозаш хилара хьал цу счётчикашца довзаш хиларо таро лу из болх аттача баккха: юкьера доаккх цу тIара таьрахьаш дIадала дезаш хилара балха дакъа. Иштта таханарча ханара чоалх хиларах, ток дIаозара хьал дика гуш хул, цунца цхьана дIахьош бола болх а аттача боал.

«Туханарча заман счётчикаш оттайр - лоархIаме да республикан энергосистема балха хьал автоматизаце дакъ тIа даккхара. «Хьабкъал дола» технологи таро луш я, ток къайлагIа лелаеш дола гIулакх юхатохара, цо сиха хоам бу цун къоал деш моттиг нийслуш хилча», - аьлар «Ингушэнерго» филиала кулгалхочун декхараш кхоачашдеш волча Котаганькъан Кимрана.

Газацара хьал меттадоаладеш, болх ба ГIажарий-Юрта дIахьош

Коазой Мадина

Г I а ж а р и й - Ю р т а р ч а
Юахарганькъан цIи лелаеча
урамера бахархой боагIача
боараме газ хьаягIац, аьнна,
латкъарах; цигара хьал тахка
арабьлар АО « Газпром меж-
регионгаз Насаре» яхача

оагIонцара болхлой, кулгалхо
Лаьнанаькъан Элберд хьалха
волаш.

Газа оагIонцарча болхлоша белгалдечох, цу урамера газа турбаш телха, хувца езаца хьале кхьалгалга гуш дар, цул совгIа кхерам боаржабеша яр,

цудухьа газацара дIахоадайир уж. «Юахарганькъан цIерах болча урамера газ доал доацаш хиларах, дIахоадае еза аьнна соцам бир судага гIолла.

ГIажарий-Юртарча администрацна тIабиллар из болх. Кхерам боаржабеш йола турбаш газацара дIахоадайир.

БоагIача боараме бахархошта газ лоатгIацар да тха декхар, цу тIехьа кхьаьгаш боах тахан», - белгалдир «Газпром межрегионгаз Насаре» яхача АО оагIон кулгал деча Лаьнанаькъан Элберда.

Цу ураме керда турба чуйилла лерхI.

Внимание: газопровод!

По землям Назрановского, Малгобекского, Сунженского районов и г. Карабулак РИ проложены магистральные газопроводы и газопроводы-отводы с параллельными кабельными линиями связи, обслуживаемые Моздокским ЛПУМГ ООО «Газпром трансгаз Ставрополь». Ось газопроводов на всем протяжении обозначена километровыми знаками, а пересечения газопроводов с автомобильными дорогами и водными преградами - километровыми знаками и знаками «Осторожно - газопровод», «Остановка запрещена».

Для обеспечения безопасной эксплуатации и транспортировки газа предусмотрены зоны минимальных расстояний согласно СНиП 2.05.06-85* до 350 метров в зависимости от диаметра трубы и охранные зоны шириной 25 метров в каждую сторону от оси газопровода согласно правилам охраны магистральных газопроводов. Вдоль подводной части газопровода охранный зона устанавливается в виде участка водного пространства от водной поверхности до дна, заключенного между параллельными плоскостями, отстоящими от оси газопровода на 100 метров с каждой стороны.

В охранный зоне магистральных газопроводов категорически запрещается производить всякого рода действия, могущие нарушить нормальную эксплуатацию трубопроводов либо привести к их повреждению, в частности:

- перемещать, засыпать и ломать опознавательные знаки, проводить земляные работы;
- открывать люки и двери ограждений узлов линейной арматуры, станций катодной и дренажной защиты, линейных и смотровых колодцев и других линейных устройств;
- разрушать берегоукрепительные сооружения, земляные и иные сооружения, предохраняющие газопровод от разрушения; устраивать всякого рода свалки, выливать растворы кислот, солей и щелочей; производить дноуглубительные и земляные работы;
- разводить огонь и размещать какие-либо открытые или закрытые источники огня;
- проводить работы с использованием ударно-импульсных устройств и вспомогательных механизмов, сбрасывать грузы;

- огораживать и перегораживать охранные зоны.

В зоне минимальных расстояний категорически запрещается:

- возводить какие-либо постройки, размещать стоянки, гаражи, коллективные сады с садовыми домиками, дачные поселки, жилые здания, отдельные промышленные сельскохозяйственные предприятия, тепличные комбинаты и хозяйства, птицефабрики, молокозаводы, карьеры, разработки полезных ископаемых;
- сооружать проезды и переезды через трассу газопроводов и газопроводов-отводов, устраивать стоянки автотранспорта, тракторов и механизмов, размещать сады и огороды;
- заниматься производством мелиоративных земляных работ, сооружением оросительных и осушительных систем;
- заниматься строительными-монтажными и взрывными работами, планировкой грунта;
- производством геологосъемочных, поисковых и других работ, связанных с устройством скважин, шурфов;
- заниматься содержанием скота и устраивать водопой для скота.

Перед проведением работ в охранный зоне и зоне минимальных расстояний газопроводов и газопроводов-отводов необходимо получить согласование и письменное разрешение на их производство в Моздокском ЛПУМГ ООО «Газпром трансгаз Ставрополь». Несоблюдение вышеуказанных требований может создать угрозу причинения вреда жизни и здоровью людей, а также имуществу физических и юридических лиц.

Адрес:

Моздокское ЛПУМГ:
363750, п/я №1.

Телефоны:

(886736) 2-60-06, 7-50-24;

Диспетчер (886736) 60-229.

Лица, виновные в механическом повреждении магистральных газопроводов, кабелей связи, средств катодной защиты, привлекаются к административной и уголовной ответственности в соответствии с действующим законодательством Российской Федерации.

Статья 167 УК РФ. Умышленное уничтожение или повреждение имущества.

1. Умышленное уничтожение или повреждение чужого имущества, если эти деяния повлекли причинение значительного ущерба, наказываются штрафом в размере до сорока тысяч рублей или в размере заработной платы или иного дохода осужденного на период до трех месяцев, либо обязательными работами на срок до трехсот шестидесяти часов, либо исправительными работами на срок до одного года, либо принудительными работами на срок до двух лет, либо арестом на срок до трех месяцев, либо лишением свободы на срок до двух лет.

2. Те же деяния, совершенные из хулиганских побуждений, путём поджога, взрыва или иным общественно опасным способом либо повлекшие по неосторожности смерть человека или иные тяжкие последствия, наказываются принудительными работами на срок до пяти лет либо лишением свободы на тот же срок.

Статья 168 УК РФ. Уничтожение или повреждение имущества по неосторожности.

Уничтожение или повреждение чужого имущества в крупном размере, совершенные путем неосторожного обращения с огнём или иными источниками повышенной опасности, наказываются штрафом в размере до ста двадцати тысяч рублей или в размере заработной платы или иного дохода осужденного за период до одного года, либо обязательными работами на срок до четырёхсот восьмидесяти часов, либо исправительными работами на срок до двух лет, либо ограничением свободы на срок до одного года, либо принудительными работами на срок до одного года, либо лишением свободы на тот же срок.

Федеральный закон «О газоснабжении в Российской Федерации».

Часть 3 статьи 32. Органы исполнительной власти и должностные лица, граждане, виновные в нарушении правил охраны магистральных трубопроводов, газораспределительных сетей и других объектов систем газоснабжения, строительстве зданий, строений и сооружений без соблюдения безопасных расстояний до объектов систем газоснабжения или в их умышленном блокировании либо повреждении, иных нарушающих бесперебойную и безопасную работу объектов систем газоснабжения незаконных действиях, несут ответственность в соответствии с законодательством Российской Федерации.

«Кхолламий бийса» длайихьар Паччахьалкхен гойтама галерее

Гизданаькъан Ахьмад

Ерригача Россе санна, «Кхолламий бийса» яха болм хилар мехкарча Паччахьалкхен гойтама галерее. Къаман цханкхетара ден хетаяь яр из кхетаче. Цига го йиш яр дуккхача тайп-тайпарча къамий культурой оаглонца, истореца двзаденаараш, къамий ладаташта, оамалашта тлатовжараш. Боламе гулбеннабар тайп-тайпарча ханашка кхача бахархой. Хьабшашта лархла кийчъяяр йоккха программа.

«Галерее глolla экскурси даяхьа аьттув бар бахархой. Цига хьокха оттаьдар Дугладзе Вахтанга, Аьхенаькъан Хасолта балхаш - «Галглайче бесашца», «Къанара Галглайче». Къаман култрацара клоаргенаш, хьалха ца дайна балхаш го аьттув бар хьабший», - дийцар «Сердалога» цу моттигера.

«Къаман цханкхетара

Денна хетадаь Открытка» яха болх длахьош, ший начлал гойташ яр архитектурах, дизайнах, реинжинирингах йолча колледже деша яьгla Балайнаькъан

Фатима. Хицарча дикъача басарашца болх мишта бе беза гойтар цо.

Къабстта къонабарий бларг тлаозаш бар цун болх. Къа-

машта юкъе массахана барт, бувзам, машар хилар эггара лоархлагла долча гулакхех долга белгалдир цо боламе.

Хьун йистошка, оахамашка тохкама балхаш длахьош я Россельхозцентр

Коазой Мадина

Мехкарча Россельхозцентра филиала болхлой тладоагача шерга кийчо еш, гуйранара болх длахьош ба оахамашка, хьун йистошка. Из хоам тхога бу цу моттигера.

Шолжа кхален агрономаша 13 гектар лаяттан доазон тла болх длабихьар. Оахамашка цар зийра дехкий даяржалга, хьун йистошка - зе деш йола калпеш.

Длабихьача тохкамах, 2026-ча шера баьцашта хулача малагча лазарех, дладийна ялат толхадеча малагча дийнатех кхера беза белгалдеш болх влшагболларга лаятлашца къахьегарашта РСХЦ говзанчаша.

Цунга хьежжа, зе дергдарашта духьала хьалххе кийчо е аьттув хурга къахьегамхой.

Гуйранарча балхах дийцар мехкарча ахархоша

Коазой Мадина

Юртбоахама гулакхех йолча Министерстве дийцар, боахамашка гуйран хана длабахьа безача балхах, 2025-ча шерара гурахьа дув ялат дладувш кхоачашде дезарех. «Сердалога» из хоам бир цу моттига зарбан болх лелабераша.

«Дладе дезача ялатаца дувзаденаарех дийцар лаятлашца къахьегараша. 2026-ча шерара хувкъама оаглонцара болх мишта чакхбаккха беза белгалдир хьакимаша. Иштта длаьхьа дийцар, малагча ялат беркатегла, диакгла хургда», - йоах тхога бенача хоам.

Министерствонна чуйоаглаш йолча моттигий кулгалхошта хьалхадаяккхар, йиллача ханал тлехьа ца болаш, йоал длачуяла езилга. Белгалдир, декхар тлалатташ йолча моттига боагача боараме ший болх длабохьалургбоацилга, хлаьта цо дукха хлама кладуташ хул.

Берий суртий гойтам хьабийллар, Магасерча культуран деглаахара моттиге

Гизданаькъан Ахьмад

Къамаш цханкхетара Денна хетабаь берий суртий гойтам хилар Магасе. Къамаш шоайла влшкаозаш, юкъера барт, безам члоагбеш дола цлай хилар кхетаченах. Кхоллама кружокашка ихача бераша шоай начлал гойташ дола тайп-тайпара сурташ довзийтар цига. «Шоаш дехкача сур-

ташка вай мехкара хоза моттигаш, лалам, республике бахаш болча тайп-тайпарча къамий наьха вахар, ладаташ гойта хьежадар бераш. Културан оаглонцара кхоане гойташ дар хлара сурт. Шоай балхашка глolla, вахаре эггара лоархлагла дола хламаш: машар, цхоаглю, безам - лорабар долга хьабьокха хьежабар

къона суртанчаш», - дийцар «Сердалога» цу моттигера.

Иштта кхетачене хьабийллар Хамхой Лидай гойтам. Лоаман мехкарий дувхар гойташ йола теникаш хьаю Лидас ший кулгалашца. Къаман ладаташцара лерхлам хоаболиташ бар цун хлара болх.

Къабстта йоккха терко

тлаозаш бар «Клаьда дуне» яхача кружока кулгалхоцо фертах влшагделла республикан технологически карта. Фертах мел тамашийна хламаш хьахолла йиш я ший кулгалашца гойтар цо. Таханара ха йовзийташ, селханара къаман длаьхий, доккха истори, культура белгалдеш бола болх массане бларг тлаотташ хилар.

«ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ» ПРАВИТЕЛЬСТВА РИ ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ КОРРУПЦИИ +7 (8734) 55-11-57, ЕДИНЬИЙ ТЕЛЕФОН СЛУЖБЫ СПАСЕНИЯ 112

сердало

Учредитель:
Государственное автономное учреждение «Издательский дом «Сердало»

И. о. главного редактора:
Арчаков С.Я.

Адрес редакции и издателя:
Республика Ингушетия,
386101, г. Назрань,
Тер. Центральный округ
пр. И.Базоркина, 60.
Тел.: 8 (8734) 77-11-84
Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована
Управлением Роскомнадзора
по Республике Ингушетия.
Рег. номер ПИ № ТУ 06-00033
от 16 декабря 2024 г.

E-mail: serdalo@yandex.ru
Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены
в компьютерном центре
ГАУ «Издательский дом «Сердало».

Время подписания номера
по графику в печать:
5 ноября 2025 г.
Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не
совпадать с позицией редакции.
При перепечатке
ссылка на газету обязательна.
Письма, рукописи, фотографии,
рисунки не рецензируются и не
возвращаются.
Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве
«Южный регион»,
с готовых диапозитивов
Адрес: 357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.
Заказ № _____ Тираж: 2000 экз.

2026 шера ГалгИайчен 4 юрта хьяелларгья спортивни майдаш

Коазой Мадина

ХьатГидоагИача шера республикан Гишлон Министерстве хьялье лаьрхИад керда спортивни майдаш МагГалбика кхален Дабе-Юрта, Инаркье, Шолжа кхален Мужеча, иштта Шолжа-Шахьаре. Цу дерригача балхашта хьяхьодаьд 69 млн сом. Цох «Сердало» газетага хоам бир ГалгИай Республикан паччахьалкхен зарбан болх лелабераша.

Хоам бу, лакхехьа белгалгьяхача юрташкка пхе моттиге лаятташ хьякьоа-стадаьд спортивни доакьо-шта лаьрхИа. ХИаьта про-екта организаце - «Ге-опроект» ООО - болх дIаболабаьб проектно-ах-чан каьхаташцара. ХИанз хьахаржа езаш я болх берг-бола тоабаш.

«Майдан тIа хургда фут-болах ловзара лаьрхИа хьякьоаостадаь арен дакьа, 20x40 доккха долаш, нах хьажара йола трибунаш, воркаута дакьа спор-тивни гIирсаца. Иштта хьялье лаьрхИад баскет-бола майда. Пашлой никь а тоабергба. Воркаута дакьа турникашца, хенаш-ца, кьыча гIирсащца Iалашо яь хургда, тIехнахьа хьам-ча оаса баха хургда лов-зар дIахьош дола лаяттан дакьа», - аьлар ГИшлон бо-ахаме.

Белгалду, из про-ект кхоачашьергья «Фи-зически культура, спорт дегIайоалайра» республи-кански программах.

Вай мехкара панкратионхой, дунен яхьашка дакьа лаца кийчлуш ба

Гаьгенаькъан Мартина

Эллиной мехка дIаяхьа лерхИача Дунен яхьашка дакьа лаца кийчлуш ба вай мехкара панкратионхой.

Из хоам «Сердалога» бир спортацарча латарах йолча Федераце.

«Россе тоабаша спортаца-ра кийчо еш йолча «Парамо-

ново» яхача моттиге тахан кьахьегаш ва вай лакха начIал дола кхо спортсмен: Хьяьшанаькъан Имран, Ду-дургананькъан Алисхан, Йов-лой Алисхан. Грецерча Лу-

траки яхача шахьаре U15-U20 дунен яхьашка шоай низ дIагойташ хургба уж, лайчилла бетта 5-ча ден-гара 9-ча денга кхаччалца.

Вай мехкарча кхаь штангиста майдилгаш яьхар

Гаьгенаькъан Мартина

Езача атлетиках «Ади Ахь-мад» спортивни клубе Юмалуш волча ГалгИайчен кхаь спортсмена Ростовски областе дIахьош йолча Ер-ригроссийски яхье майдил-гаш яьхар, яхаш, дийцар «Сердало» газетага ГалгИай Республикан спорта Мини-стерствон зарбан болх лела-беча Паппархой Аишас.

СССР олимпийски чем-пиона Удодов Ивана хета-ьяча кхетачене дакьа лоа-цаш хилар мехка 12 мотти-гера вена 300 спортсмен. Шоай физически кийчо Шах-ты-Шахьаре гойтар 10-12 шу, 13-15 шу даьннача бераша, иштта боккхалгIар.

Вай мехкахочо Малса-нанькъан Ахьмада котало я-ккхар 67 кг дозал дарашта юкье (10-12 шу). Цун катох-ра дакь тIара толам бар 30 кг, меттагIьяккхар 48 кг, дво-еборье 78 кг. Йовлой Анзора кхоалагIа моттиг яьккхар 89 кг дозал дарашта юкье (12-16 шу). Цо гойтар толамаш: като-

хар - 100 кг, меттагIьяккхар - 120 кг, двоеборья - 230 кг.

Солсанаькъан Адама дото совгIат даьккхар, дозал 81 кг долаш (12-16 шу). Цун

толам: катохар - 82 кг, меттагIьяккхар - 101 кг; дво-еборье - 183 кг.

Белгалду, совгIаташ даь-хараш Юмалуш ба Наьсарер-

ча лаьрхИача езача атлети-ка зале, иштта Пхьилекьон-гий-Юртарча спортивни комп-лексе, Галай Мурада кулгал деш.

ГалгИайчен дешархочо «Россе Кубок - 2025» яьккхар пауэрлифтингах

Гаьгенаькъан Мартина

ГалгИай Республикерча «Хьал-харчар болама» доакьашхочо Мержой Iамархана котало я-ккхар «Россе Кубок-2025» яхача яхьашка Ставрополе пауэр-лифтингах дахьош хиннача яхьашка, яхаш, дийцар «Сер-

дало» газетага «Хьалхарчар болам» яхача мехка дакь тIа.

«ХИанз, Мержой Iамархан ва дунен диацца котваьнна пауэр-лифтинг оалача спортах 60 кг дозал дола вай мехкахо. Говзал лакха хиларах спорта мастера боарм кхоачашбаьрех хилар из.

ДIаяхача яхьашка цо ше гойтар AWPC/WPC/WPSO-A/WPSO до-вакьошка», - аьлар хоаме.

ЧоагIарIбараш лархIара йола бокьонаш йоахаш, яхьебаь-лар Россе, Казахстан 17 мот-тига атлеташ. Царех массарел а лакхагIа лагIа тIа эттар вай спортсмен вар.